

SOROS FOUNDATION-MOLDOVA
PUBLIC POLICY FELLOWSHIP

STUDIU DE
POLITICI PUBLICE

**SECURITATEA ENERGETICĂ
A REPUBLICII MOLDOVA ÎN
CONTEXTUL FUNCȚIONĂRII
PIEȚEI CONCURENȚIALE**

SOROS FOUNDATION-MOLDOVA
PUBLIC POLICY FELLOWSHIP

STUDIU DE POLITICI PUBLICE

SECURITATEA ENERGETICĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL FUNCȚIONĂRII PIEȚEI CONCURRENTIALE

CHIȘINĂU 2020

Autor:

Constantin BOROSAN

Mentor:

Prof. univ., dr. hab. Valentin ARION

© **Fundația Soros-Moldova**, 2019

str. Bulgara, nr. 32, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2001,

Telefon: +373 22 274 480, +373 22 270 031, Fax: +373 22 270 507,

E-mail: foundation@soros.md

Dreptul de autor asupra acestui studiu aparține în egală măsură autorului, precum și Fundației Soros-Moldova. Autorul oferă Fundației Soros-Moldova dreptul de a edita și difuza studiul fără niciun fel de restricții.

Acest studiu de politici a fost elaborat de către autor în cadrul Programului de Burse în domeniul Politicilor Publice. Opiniile exprimate în acest studiu de politici publice aparțin în exclusivitate autorului și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Soros-Moldova sau al partenerilor săi.

Cuprins

ABREVIERI	4
NOȚIUNI	5
SUMAR EXECUTIV	7
INTRODUCERE	9
1. CADRUL DE REGLEMENTARE A SECTORULUI ENERGETIC	11
1.1. Politici și strategii energetice	11
1.2. Reglementarea sectorului energetic pe partea dreaptă a râului Nistru	14
1.2.1. Reglementarea sectorului electroenergetic pe malul drept al Nistrului	15
1.2.2. Reglementarea sectorului gazelor naturale pe malul drept al Nistrului	18
1.3. Reglementarea sectorului energetic pe partea stângă a râului Nistru	20
1.3.1. Reglementarea sectorului electroenergetic pe malul stâng al Nistrului	20
1.3.2. Reglementarea sectorului gazelor naturale pe malul drept al Nistrului	20
2. PIAȚA ENERGETICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA	23
2.1. Sursele și căile de alimentare cu energie electrică	23
2.2. Rutele de aprovizionare cu gaze naturale	27
2.3. Achiziționarea anuală a energiei electrice	30
2.3.1. Negocierea contractelor de achiziționare a energiei electrice	30
2.3.2. Suportul Comunității Energetice în achiziționarea anuală a energiei electrice	32
Achiziția de energie electrică în anul 2017	32
Achiziția de energie în anul 2018	34
Achiziția de energie electrică în anul 2019	35
3. SOLUȚII DE CONSOLIDARE A SECURITĂȚII ENERGETICE A MOLDOVEI	38
3.1. Încetarea acumulării datoriilor la gazele naturale	38
3.2. Diversificarea surselor și căilor de import al energiei	43
3.3. Integrarea pe piețele energetice regionale	47
3.4. Implementarea proiectelor de eficiență energetică și energie regenerabilă	49
CONCLUZII	54
RECOMANDĂRI	56
REFERINȚE	58

ABREVIERI

ACER	Agenția pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare din domeniul Energiei
ANRE	Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică
EE	Eficiență energetică
EnC	Comunitatea Energetică (<i>Energy Community</i>)
ENTSO-E	Rețeaua Europeană a Operatorilor de Transport și Sistem pentru Energie Electrică (<i>European Network of Transmission System Operators for Electricity</i>)
ENTSO-G	Rețeaua Europeană a Operatorilor de Transport și de Sistem pentru Gaze Naturale (<i>European Network of Transmission System Operators for Gas</i>)
FEIE	Facultatea Energetică și Inginerie Electrică
IPS/UPS	Sistemul Energetic Integrat / Unificat (<i>Integrated / Unified Power System</i>)
4M MC	Piețele cuplate de energie electrică din România, Ungaria, Slovacia și Cehia / (<i>Four Markets Market Coupling</i>)
MEI	Ministerul Economiei și Infrastructurii
MGRES	Centrala Termoelectrică Moldovenească / Молдавская Государственная Районная Электростанция
OSF	Fundația pentru o Societate Deschisă / (<i>Open Society Foundations</i>)
OSD	Operator al sistemului de distribuție
OTS	Operator de transport și de sistem
PE	Piața de echilibrare / (<i>balancing market</i>)
PI	Piața intrazilnică / (<i>intraday market</i>)
PZU	Piaza zilei următoare / (<i>day-ahead market</i>)
RED	Rețea electrică de distribuție
RET	Rețea electrică de transport
SEN	Sistem electroenergetic național
SER	Surse de energie regenerabilă
UAT	Unitate administrativ-teritorială (cu referință la „Transnistria”)
UCIPE	Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Energeticii
UE	Uniunea Europeană
UGSS	Sistemul unificat de aprovizionare cu gaze naturale / (<i>Unified Gas Supply System</i>)
UTM	Universitatea Tehnică a Moldovei

NOȚIUNI

Consumator eligibil	– consumator de energie electrică liber să-și aleagă furnizorul de la care să procure energie electrică;
Echilibrarea sistemului electroenergetic	– ansamblu de acțiuni și procese, realizate la toate intervalele de timp, prin intermediul cărora operatorul sistemului de transport asigură în mod continuu echilibrul între producere, import, export și consum de energie electrică, în condițiile menținerii frecvenței în limitele de stabilitate predefinită;
Furnizor central de energie electrică	– furnizor desemnat să procure energie electrică de la centralele electrice care produc energie din surse regenerabile, precum și energie electrică produsă de centralele electrice de termoficare urbane și să o furnizeze pe piața energiei electrice la prețuri reglementate;
Instrucțiuni de achiziționare a energiei electrice	– instrucțiunea privind achiziționarea anuală a energiei electrice elaborată cu suportul Secretariatului Comunității Energetice și aprobată prin ordinul Ministerului Economiei și Infrastructurii;
Interconexiune electroenergetică	– instalații și echipamente (linii electrice, stații de transformare) utilizate la interconectarea a două sisteme electroenergetice;
Întreprindere integrată pe verticală	– întreprindere care poate exercita control asupra altei întreprinderi, direct sau indirect, care desfășoară cel puțin una dintre activitățile de transport sau de distribuție a energiei electrice / gaze și cel puțin una dintre activitățile de producere sau de furnizare a energiei electrice / gaze;
Obligație de serviciu public	– obligație impusă întreprinderii electroenergetice în interesul economic general, care se poate referi la securitate, inclusiv la securitatea aprovizionării cu energie electrică, la continuitate, la calitate și la prețurile furnizărilor;
Operatorul pieței comerciale	– întreprindere electroenergetică ce operează piața energiei electrice, responsabilă de operarea și de asigurarea funcționării piețelor organizate de energie electrică;
Operatorul sistemului de distribuție	– întreprindere electroenergetică ce dispune de rețele electrice de distribuție, îndeplinește funcții de distribuție a energiei electrice și este responsabilă de exploatarea și întreținerea rețelelor electrice de distribuție;

- Operator al sistemului de transport** – întreprindere electroenergetică ce dispune de rețele electrice de transport, îndeplinește funcții de transport al energiei electrice și de dirijare operativ-tehologică a sistemului electroenergetic și este responsabilă de exploatarea și întreținerea rețelelor electrice de transport;
- Pachetul energetic III** – un set din două directive și trei regulamente europene care vizează liberalizarea pieței energiei electrice și a gazelor naturale (Directivele „energie electrică” și „gaze naturale”, precum și Regulamentele de înființare a ENTSO-E, ENTSO-G și ACER);
- Piața angro a energiei electrice** – cadru organizat în care energia electrică este achiziționată de furnizori de la producători sau de la alți furnizori, în vederea revânzării sau consumului propriu, precum și de operatorii de rețea în vederea acoperirii consumului propriu tehnologic și pierderilor în rețele;
- Piața cu amănuntul a energiei electrice** – cadru organizat în care energia electrică este cumpărată de consumatori de la furnizori în vederea consumului și eventual a revânzării către sub-consumatori.

SUMAR EXECUTIV

Scopul acestui studiu constă în influențarea pozitivă a deciziilor participanților la piața energiei electrice din Republica Moldova, prin informarea obiectivă și multilaterală despre consecințele achiziției energiei electrice din partea stângă a râului Nistru.

Securitatea energetică a Republicii Moldova este în pericol. Achiziția energiei electrice de la Centrala Termoelectrică Moldovenească amplasată pe malul stâng al Nistrului a condus la formarea unei datorii enorme pentru gazele naturale în valoare de circa 7 mlrd. \$ și care este în continuă creștere.

Achiziția de energie electrică de către întreprinderile energetice de pe malul drept al Nistrului este direct legată de acumularea datoriilor la gazele naturale de către SA „Moldovagaz” față de SAP „Gazprom”.

Centrala Termoelectrică Moldovenească produce energie electrică din gaze naturale, pentru care plătește întreprinderii SRL „Tiraspoltransgaz” un tarif mai mic decât este prețul de import achitat de către SA „Moldovagaz”. Cu toate acestea, SRL „Tiraspoltransgaz” nu transferă în conturile SA „Moldovagaz” costul gazelor naturale livrate consumatorilor de pe malul stâng al Nistrului, ceea ce a condus la acumularea unei datorii echivalente cu peste 60% din produsul intern brut al Republicii Moldova.

Secretariatul Comunității Energetice a contribuit semnificativ la transparentizarea procedurii de achiziționare a energiei electrice pe piața angro, oferind suport Ministerului Economiei și Infrastructurii la elaborarea Instrucțiunii privind achiziționarea anuală a energiei electrice. Caracterul de recomandare al Instrucțiunilor, alături de interdicția legală de intervenție din partea Ministerului Economiei și Infrastructurii în activitatea întreprinderilor energetice a făcut posibilă continuarea achiziției de energie electrică de la Centrala Termoelectrică Moldovenească și subsecvent majorarea datoriei la gazele naturale.

Contractul actual de livrare a gazelor naturale semnat între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom” prevede posibilitatea transferării datoriilor pe contul SRL „Tiraspoltransgaz” sau încheierea unui contract separat între SRL „Tiraspoltransgaz” și SAP „Gazprom”. Până în prezent nu s-a recurs la aceste prevederi ale contractului.

În contextul negocierii noilor condiții contractuale de livrare a gazelor naturale începând cu 01 ianuarie 2020, partea moldovenească ar trebui să introducă pe agenda discuțiilor subiectul reglementării datoriilor acumulate de către SRL „Tiraspoltransgaz”. Sistarea tranzitului gazelor naturale prin Ucraina și importul în regim de revers prin gazoductul transbalcanic oferă părții moldovenești o poziție puternică de negociere privind reglementarea datoriilor acumulate de către SRL „Tiraspoltransgaz” în schimbul livrărilor de gaze consumatorilor din partea stângă a râului Nistru.

Importul gazelor naturale doar prin gazoductul transbalcanic în regim de revers pune în pericol și fiabilitatea alimentării cu energie electrică, deoarece capacitatea orară a gazoductului nu acoperă întregul necesar de consum pe ambele maluri ale Nistrului.

În cazul în care schema de achiziție a energiei electrice de la Centrala Termoelectrică Moldovenească va rămâne aceeași, atunci SA „Moldovagaz”, în care și Guvernul deține 35,33 cote-părți, va continua să acumuleze datorii la gaze naturale. Pe termen scurt

această problemă poate fi soluționată prin achiziționarea energiei electrice de pe piața energiei din Ucraina. Concomitent, negocierea noului contract de livrare a gazelor naturale cu SAP „Gazprom” trebuie să prevadă separarea datoriilor SRL „Tiraspoltransgaz”. Pe termen lung, este necesară finalizarea proiectelor mari de dezvoltare a infrastructurii energetice de interconexiune cu sistemul energetic al României și cu sistemul de transport gaze al României, organizarea pieței competitive în Republica Moldova și cuplarea cu piața din Ucraina, precum și implementarea proiectelor de eficiență energetică și valorificare a surselor de energie regenerabilă.

INTRODUCERE

Republica Moldova nu are resurse energetice fosile proprii, cu excepția unor cantități neînsemnate de zăcăminte de petrol și gaze naturale amplasate în sudul țării, fiind astfel puternic dependentă de resursele energetice provenite din import. Nivelul actual de valorificare a potențialului surselor de energie regenerabilă nu acoperă necesarul de consum. Cea mai utilizată resursă regenerabilă la momentul actual este biomasa, care contribuie cu peste ¼ la balanța energetică a țării.

Intensitatea energetică (cantitatea de energie necesară pentru producerea unei unități de PIB) a economiei Republicii Moldova este de trei ori mai mare comparativ cu media statelor-membre ale Uniunii Europene, ceea ce indică asupra unui potențial încă nevalorificat de eficiență energetică. În aceste condiții, în scopul asigurării alimentării fiabile a consumatorilor cu energie, participanții la piața energiei sunt nevoiți să achiziționeze resurse energetice din import. În virtutea realităților istorice s-a întâmplat astfel încât cea mai mare sursă de generare a energiei electrice (ЗАО „Молдавская Государственная Районная Электростанция”), a cărei putere nominală este de 2520 MW, ar fi suficientă pentru acoperirea sarcinii electrice a întregii țări, să fie amplasată pe malul stâng al râului Nistru, teritoriu aflat la momentul actual în afara controlului autorităților constituționale ale Republicii Moldova. Sistemul energetic național este puternic interconectat cu rețelele energetice dinspre estul țării, iar puținele interconexiuni dinspre vest nu sunt exploatare în prezent. Sistemul electroenergetic național este interconectat cu Sistemul Energetic Integrat / Unificat, tot astfel cum aprovizionarea cu gaze naturale se efectuează datorită conexiunii cu Sistemul Unificat de Alimentare cu Gaze.

În contextul securității energetice, Republica Moldova este puternic dependentă de țări terțe care dețin și exportă resurse energetice. Această situație este descrisă de către Secretariatul Comunității Energetice ca un caz particular unic printre țările Comunității Energetice. Pe parcursul anilor, singura sursă de aprovizionare cu gaze naturale rămâne a fi societatea pe acțiuni de tip deschis SAP „Gazprom”, iar energia electrică este importată din Ucraina sau achiziționată de la Centrala Termoelectrică Moldovenească, care aparține companiei ruse SAD „Inter RAO UES”.

Începând cu anul 2009, de la aderarea Republicii Moldova la Tratatul de instituire a Comunității Energetice și ratificarea în anul 2014 a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, sunt întreprinse eforturi pentru consolidarea securității energetice a țării. Acțiunile prioritare vizează liberalizarea pieței energiei electrice și a gazelor naturale, diversificarea surselor și căilor de aprovizionare cu energie prin construcția interconexiunilor energetice cu România, cooperarea în cazul situațiilor excepționale cu țările vecine, implementarea proiectelor de eficiență energetică și valorificare a surselor de energie regenerabilă, cooperarea la nivelul autorităților din domeniul energetic ș.a.

Din anul 2017, cu suportul Secretariatului Comunității Energetice, achiziția anuală de energie electrică este efectuată în baza unor reguli menite să garanteze competiția și transparența procesului. Acest document de politici publice conține o analiză a pieței angro a energiei electrice și a situației pe piața gazelor naturale și se finalizează cu recomandări

în vederea creșterii transparenței deciziilor luate de către actorii de pe piața energiei. De asemenea, sunt formulate recomandări care vizează consolidarea securității energetice și diminuarea gradului de dependență energetică față de țări terțe.

Metodologia aplicată în studiu include cercetarea calitativă, bazată pe analiza datelor statistice, analiza cadrului juridic de reglementare a sectorului energetic, analiza documentelor de politică energetică, rapoartele Secretariatului Comunității Energetice, precum și evaluarea comparativă.

1. CADRUL DE REGLEMENTARE A SECTORULUI ENERGETIC

1.1. Politici și strategii energetice

În anul 2009 Consiliul Ministerial al Comunității Energetice a adoptat decizia cu privire la admiterea Republicii Moldova în cadrul Tratatului de instituire a Comunității Energetice¹. În acest context, Republica Moldova a devenit din țară Observator, țară Parte Contractantă în cadrul Comunității Energetice, asumându-și un șir de angajamente, inclusiv liberalizarea piețelor energiei electrice și a gazelor naturale.

De asemenea, ratificarea tratatului vizează transpunerea acquis-ului comunitar în domeniul energetic în legislația națională, precum și cooperarea în subdomeniile energie electrică, gaze naturale, mediu, concurență, energie regenerabilă, eficiență energetică, statistică energetică, infra-structură, produse petroliere, cooperarea autorităților de reglementare și la nivel de membri ai parlamentului ș.a.

Astfel, începând cu anul 2009, Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește reformele implementate în sectorul energetic.

Au fost transpuse treptat Pachetele legislative energetice II și III, care au vizat consolidarea independenței autorității naționale de reglementare, care a trecut din subordinea Guvernului sub control parlamentar, a fost finalizată separarea proprietății (*unbundling*) dintre companiile de distribuție și furnizare a energiei electrice și formal a fost liberalizată piața energiei electrice pentru toți consumatorii finali.

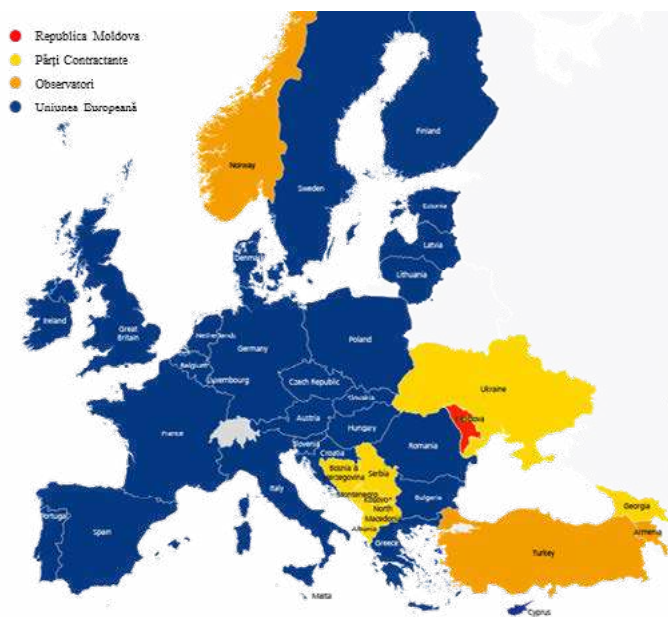

Figura 1.1.1. Statele membre ale Comunității Energetice²

1 https://www.energy-community.org/dam/jcr:5dcc8c2c-5958-407e-9aa3-a09c0fd61086/Decision_2009_03_MC_Moldova.pdf

2 <https://www.energy-community.org/aboutus/whoweare.html>

În același context, în anul 2010 a fost adoptată Legea cu privire la eficiența energetică, iar ulterior autoritățile publice responsabile de gestionarea sectorului energetic au întreprins acțiuni progresive pentru elaborarea și aprobarea unui șir de acte normative, inclusiv au fost elaborate pentru prima dată în anul 2013 Planul național de acțiuni în domeniul eficienței energetice și Planul național de acțiuni în domeniul energiei din surse regenerabile.

Pe lângă aceasta, au fost realizate mai multe reforme de ordin instituțional, precum separarea și abilitarea subdiviziunilor structurale din cadrul autorităților publice centrale de specialitate cu atribuții în domeniul eficienței energetice și surselor de energie regenerabilă (instituirea Direcției eficiență energetică și surse de energie regenerabile în cadrul Ministerului Economiei), reorganizarea organului administrativ de implementare a politicii statului în acest domeniu prin reorganizarea Agenției pentru Eficiență Energetică, dar și înființarea Fondului pentru Eficiență Energetică din Republica Moldova.

În anul 2014, Republica Moldova a ratificat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană³ și este astfel una dintre cele trei țări ale Parteneriatului Estic, alături de Ucraina și Georgia, care are semnat un asemenea acord politic de nivel înalt cu Uniunea Europeană.

În Capitolul 14 al Acordului se conțin dispoziții privind *Cooperarea în sectorul energetic*, inclusiv prin dispozițiile Tratatului de instituire a Comunității Energetice. Acordul prevede, printre altele cooperarea pentru dezvoltarea unor piețe de energie competitive, precum și îmbunătățirea și consolidarea stabilității și a securității pe termen lung a furnizării și a comerțului cu energie.

Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013⁵, prevede în calitate de obiective specifice (i) asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale prin diversificarea căilor și surselor de aprovizionare [...], (ii) consolidarea rolului Republicii Moldova de culoar de tranzit al energiei electrice, prin construcția unor

noi linii de interconexiune, conectarea la sistemul ENTSO-E și consolidarea rețelei interne de transport al energiei electrice și (iii) asigurarea cadrului legislativ, instituțional și operațional pentru o concurență reală, deschiderea efectivă a pieței, stabilirea prețului pentru energie în mod transparent și echitabil, integrarea pieței energetice a Republicii Moldova în piața internă a UE.

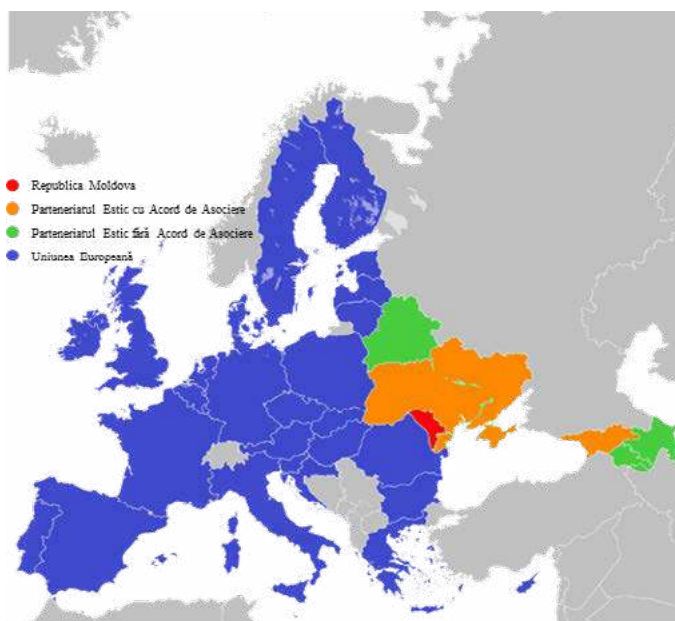

Figura 1.1.2. Statele Parteneriatului Estic⁴

³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_2014.260.01.0004.01.ENG#

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Eastern_Partnership

⁵ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=68103&lang=ro

În anul 2018, urmare a transferării funcției de adoptare a Strategiei energetice de la Guvern către Parlament, a fost elaborată și supusă consultărilor publice Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, în redacție nouă⁶.

Obiectivele strategice prevăzute în proiectul principalului document de politică energetică a țării includ: (i) asigurarea securității aprovizionării cu energie, (ii) dezvoltarea piețelor concurențiale de energie electrică și de gaze naturale și integrarea acestora în piața regională și, eventual, în piața internă a UE și (iii) promovarea eficienței energetice și a dezvoltării durabile a sectoarelor energeticii.

În această ordine de idei, conform documentelor de politică energetică, crearea piețelor concurențiale de energie constituie o prioritate națională a statului Republica Moldova.

În același timp, obiectivele strategice naționale în domeniul energetic se aliniază la prioritățile declarate de către Uniunea Europeană. La nivelul Uniunii Europene, în anul 2015 a fost formulată o viziune consolidată cu privire la viitorul sistemului energetic al comunității.

La începutul anului 2015, Comisia Europeană a lansat Comunicarea „O strategie-cadru pentru o uniune energetică rezilientă cu o politică prospectivă în domeniul schimbărilor climatice”, cunoscută ca Pachetul privind Uniunea Energetică⁷, care vine să completeze Pachetul legislativ energetic III.

Obiectivele de bază ale politicii energetice a Uniunii Europene sunt securitatea aprovizionării, durabilitatea și competitivitatea. Pentru atingerea acestor obiective, Uniunea Energetică se concentrează asupra următoarelor cinci dimensiuni: securitatea energetică, solidaritatea și încrederea; piața internă a energiei; eficiența energetică văzută ca o contribuție la moderarea cererii de energie; decarbonizarea economiei; cercetarea, inovarea și competitivitatea.

Foaia de parcurs pentru Uniunea Energetică include acțiuni în toate cele cinci dimensiuni, plus amendarea unor directive și regulamente, în domeniul energiei electrice, care ar favoriza crearea piețelor regionale de energie electrică, creșterea capacităților de interconectare între state și cooperarea mai strânsă în domeniul reglementării sectorului energetic.

Ultimul, al patrulea, raport al Comisiei Europene privind starea Uniunii Energetice recunoaște că s-au înregistrat progrese satisfăcătoare în direcția realizării unei piețe europene a energiei mai integrate. În prezent, energia este comercializată mai liber,

Figura 1.1.3. Harta Republicii Moldova⁸

⁶ <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=5863>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1564648890843&uri=CELEX:52015DC0080>

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Moldova%E2%80%93Transnistria_relations

deși încă nu suficient de liber, la nivel transfrontalier, pe baza directivelor privind piața energiei electrice și a gazelor⁹.

Vulnerabilitatea țării din punctul de vedere al securității energetice este menționată în Concepția securității naționale a Republicii Moldova, adoptată prin Legea nr. 112/2008¹⁰. Potrivit concepției date, „Factorii majori de risc de origine economică la adresa securității naționale a Republicii Moldova sunt generați de dependența excesivă și unilaterală a sistemelor autohtone electroenergetice și de distribuție a gazelor naturale de cele monopoliste străine, această dependență fiind totodată o vulnerabilitate internă a statului”.

Strategia securității naționale a Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 153/2011¹¹, scoate în evidență principalele amenințări la adresa securității naționale, inclusiv: sărăcia, dependența energetică, conflictul transnistrean, poluarea mediului etc.

În scopul asigurării securității energetice a țării, Strategia punctează necesitatea depunerii eforturilor sporite pentru (i) colaborarea internațională în domeniul energiei și integrarea în sistemul energetic unic european; (ii) diversificarea tipurilor de combustibil utilizat pe teritoriul țării, precum și a căilor de import al resurselor energetice; (iii) promovarea eficienței energetice și utilizarea resurselor energetice regenerabile în conformitate cu politicile UE în domeniu ș.a.

Pe malul stâng al râului Nistru principalul document de politică este Strategia de dezvoltare a regiunii transnistrene pentru anii 2019–2026, care la capitolul energie electrică prevede dezvoltarea capacității de transport a rețelelor electrice¹².

1.2. Reglementarea sectorului energetic pe partea dreaptă a râului Nistru

Gestionarea sectorului energetic al Republicii Moldova, ca ramură a economiei naționale, este exercitată concomitent de mai multe autorități publice, fiecareia revenindu-i atribuții distincte.

Organul central de specialitate al administrației publice care asigură elaborarea și realizarea politicii statului în domeniul energetic este Ministerul Economiei și Infrastructurii, în cadrul căruia este organizată subdiviziunea structurală Direcția politici în domeniul energetic.

În subordinea Ministerului Economiei și Infrastructurii se află Agenția pentru Eficiență Energetică (AEE), autoritate administrativă responsabilă de implementarea politicii de stat în domeniul eficienței energetice și al valorificării surselor de energie regenerabilă. AEE pune în aplicare schema de obligații în domeniul eficienței energetice, care presupune contribuții financiare pentru atingerea de noi economii de energie, inclusiv din partea operatorilor sistemelor de distribuție a energiei electrice.

Tot în subordinea Ministerului Economiei și Infrastructurii se află Agenția Proprietății Publice (APP), autoritate administrativă centrală, care are misiunea de a asigura implementarea politicii statului în domeniul administrării proprietății publice. APP exercită calitatea de fondator al întreprinderilor de stat și al societăților pe acțiuni cu capital social

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=COM%3A2019%3A175%3AFIN>

¹⁰ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24400&lang=ro

¹¹ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105346&lang=ro

¹² <https://ulpmr.ru/ul/show/ZNBCL8gaJ6Jt19miylKjxnMmF6JkwfYWoH58=>

de stat, inclusiv în întreprinderile din complexul energetic, cu excepția operatorului de transport și de sistem ÎS „Moldelectrica”, al cărei fondator este Ministerul Economiei și Infrastructurii.

În activitatea de promovare a proiectelor de acte legislative, Ministerul colaborează cu Parlamentul, în cadrul căruia este constituită Comisia economie, buget și finanțe. De asemenea, Parlamentul adoptă prin lege ordinară Strategia energetică a țării.

Autoritatea națională de reglementare în sectorul energetic, independentă în raport cu alte autorități și organe publice și private, este Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE).

Autoritatea administrativă împuternicită cu atribuții de colectare și diseminare a datelor statistice oficiale cu privire la energie și resurse energetice este Biroul Național de Statistică, în cadrul căruia este organizată subdiviziunea structurală Direcția statistică industriei și energiei.

1.2.1. Reglementarea sectorului electroenergetic pe malul drept al Nistrului

Piața energiei electrice pe partea dreaptă a râului Nistru oficial este liberalizată începând cu anul 2015, când a fost transpus parțial Pachetul energetic II (Legea nr. 123/2009 cu privire la gazele naturale, Legea nr. 124/2009 cu privire la energia electrică, Hotărârea Parlamentului nr. 238/2012 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a ANRE).

În realitate, consumatorii finali nu pot resimți pe deplin beneficiile unei piețe liberalizate competitive, inclusiv din cauza pasivității furnizorilor la prețuri nereglementate de pe piața cu amănuntul, dar și din cauza numărului limitat de surse de aprovizionare cu energie electrică. La momentul actual sunt activi doar trei furnizori la prețuri nereglementate din 25 licențiați, care livrează energie electrică pe piața cu amănuntul.

Piața energiei electrice din Republica Moldova conține aproape toate elementele necesare pentru funcționarea unei piețe moderne liberalizate, cu excepția operatorului comercial care ar administra cadrul de tranzacționare a contractelor comerciale în cadrul pieței angro (Figura 1.2.2).

Figura 1.2.1. Autorități publice în domeniul energetic

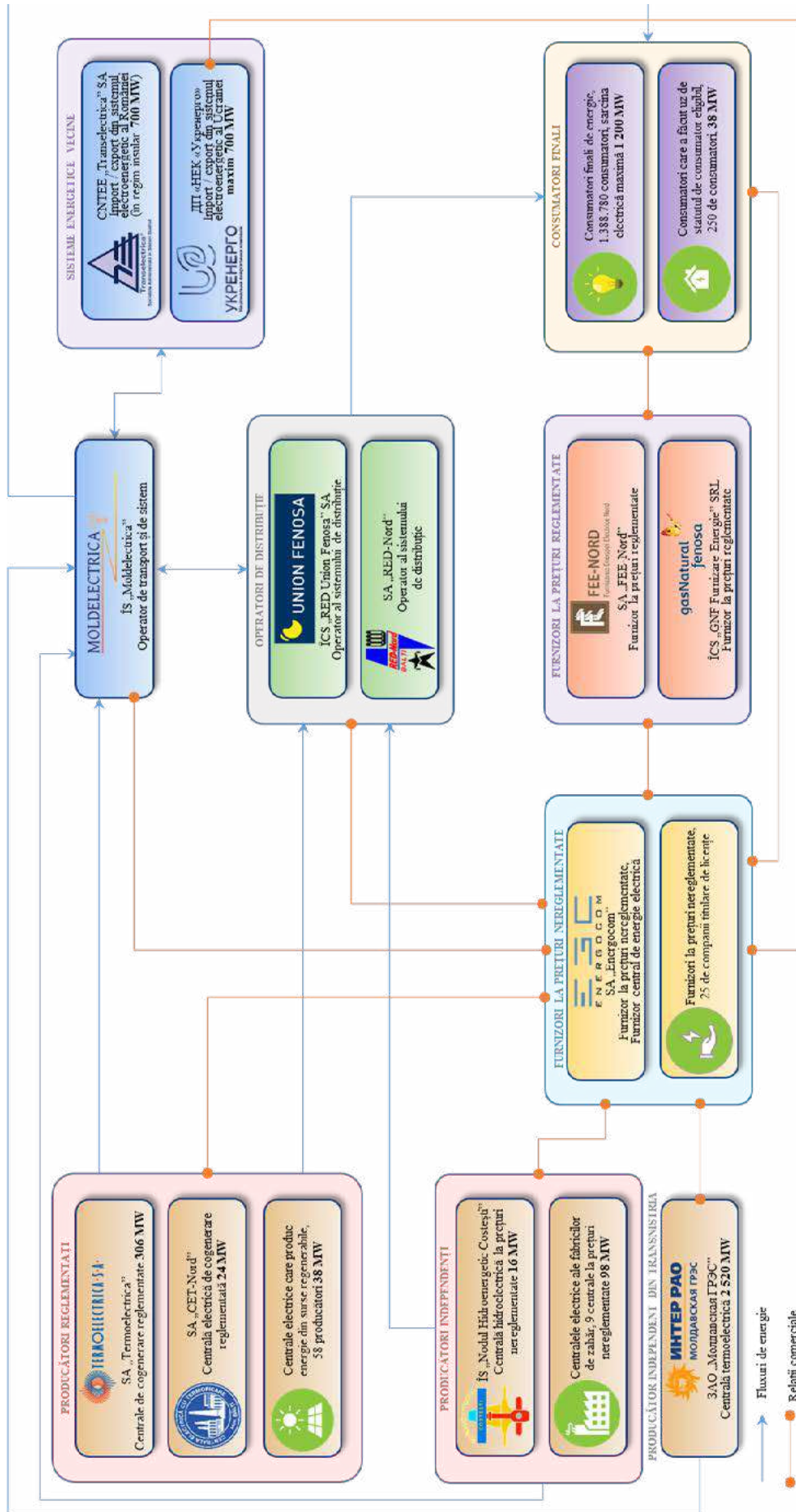

Figura 1.2.2. Schema pieței energiei electrice în Republica Moldova¹³, construită de autor în baza informațiilor din Raportul Comunității Energetice [1]

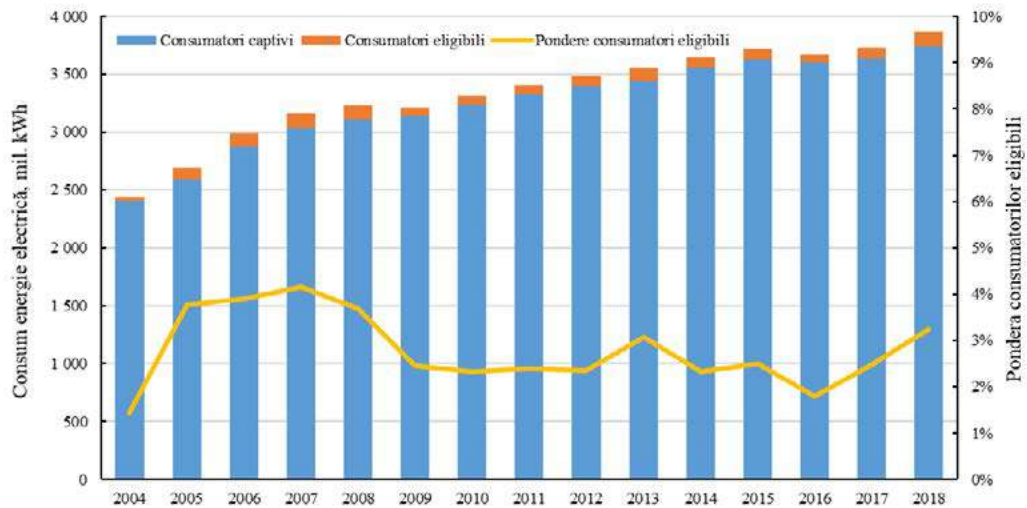

Figura 1.2.3. Structura consumului pe piața energiei electrice în Republica Moldova [2]

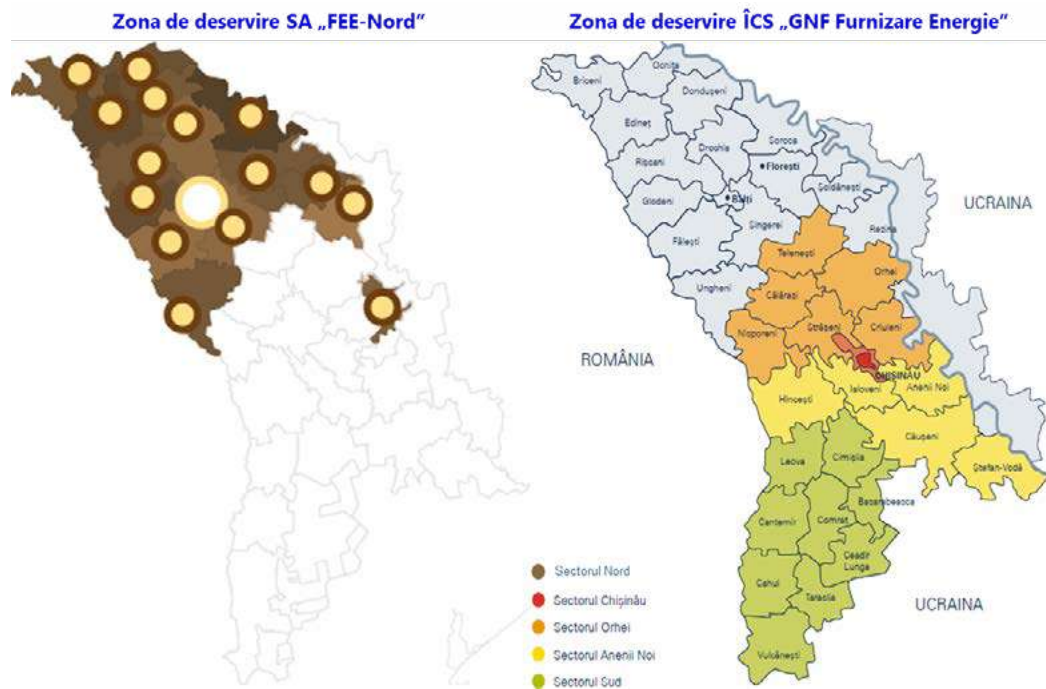

Figura 1.2.4. Zonele de deservire a consumatorilor de către furnizorii de energie electrică [3, 4]

În perioada 2004–2016 pe piața energiei electrice din Republica Moldova a fost activ un singur consumator eligibil care a făcut uz de dreptul de a-și alege furnizorul – SA „Lafarge Ciment”, achiziționând energie electrică de la SA „Energocom”¹⁴.

În prezent, în conformitate cu datele de la Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, 250 de consumatori finali au făcut uz de dreptul de eligibilitate, inclusiv doi consumatori industriali mari: SA „Lafarge Ciment” și SRL „Moldovatrangaz”, precum

¹⁴ http://www.moldelectrica.md/files/docs/8/79_of_Energocom.pdf

și consumatorii finali care au încheiat contracte de furnizare cu SRL „LC Energie”, SRL „Furnizare Energie” și SRL „Ecoelectroenergo”.

Ponderea energiei electrice consumate de către consumatorii eligibili constituie aproximativ 3% din consumul total de electricitate, din care cea mai mare parte îi revine SA „Lafarge Ciment”.

În prezent, practic toți consumatorii casnici sunt asigurați cu energie electrică de la doi furnizori de ultimă opțiune și furnizori ai serviciului universal, cărora le-a fost impusă obligația de serviciu public în raza teritoriilor de activitate „moștenite” în urma separării operatorilor de distribuție (Figura 1.2.4).

1.2.2. Reglementarea sectorului gazelor naturale pe malul drept al Nistrului

Piața gazelor naturale în Republica Moldova poartă un caracter specific, care este determinat de constrângerile tehnice existente de aprovizionare cu gaze naturale doar dintr-o singură sursă. În aceste circumstanțe, prin Hotărârea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr. 408/2011 cu privire la reglementarea pieței gazelor naturale¹⁵, piața gazelor naturale a fost declarată ca fiind necompetitivă încă în anul 2011.

În acest context, luând în considerare caracterul specific al pieței gazelor naturale din Republica Moldova, la propunerea Comisiei Europene, la 05 decembrie 2012 Consiliul Ministerial al Comunității Energetice a adoptat Decizia cu privire la amânarea obligației prevăzute de Pachetul energetic II de a asigura separarea operatorului de transport și de sistem în domeniul gazelor naturale¹⁶, până cel târziu 01 ianuarie 2020. Această prevedere este stipulată și în Legea nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale¹⁸.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii cu privire la gazele naturale nr. 108/2016, piața gazelor naturale a fost declarată deschisă, iar fiecare consumator final din Republica Moldova are dreptul de a-și alege și schimba furnizorul.

În realitate, consumatorii de pe piața gazelor naturale se află într-o situație și mai complicată comparativ cu consumatorii de energie electrică. Competiția prețurilor lipsește din motivul inexistenței alternativelor viabile de aprovizionare cu gaze naturale. Monopolul de furnizare a gazelor naturale în Republica Moldova aparține

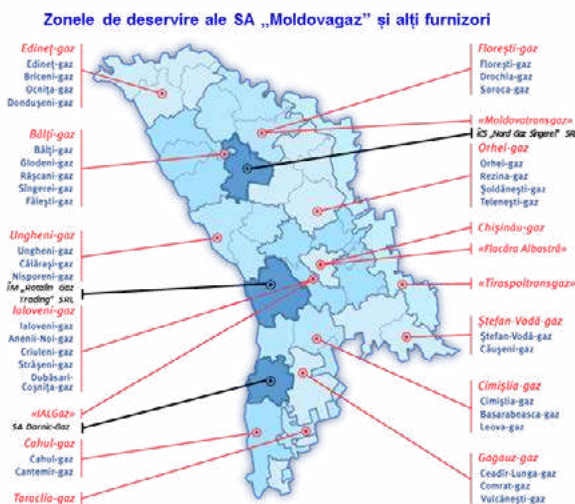

Figura 1.2.5. Zonele de deservire a furnizorilor de gaze¹⁷

15 http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=7828&lang=ro

16 https://www.energy-community.org/dam/jcr:f5056c0c-da0f-4cde-a24b-c27c7d8e9fa6/Decision_2012_05_MC_GAS.pdf

17 <http://ialovenigaz.md/menus/ro/branches>

18 http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105945&lang=ro

practic în totalitate SAP „Gazprom”, prin intermediul societății pe acțiuni moldo-ruse SA „Moldovagaz” (Figura 1.2.5).

Având în vedere situația specifică de pe piața gazelor naturale și faptul că practic toți consumatorii casnici sunt asigurați cu gaze naturale dintr-o singură sursă, prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRE nr. 272/2018¹⁹, furnizorului SA „Moldovagaz” i-a fost impusă obligația de serviciu public pentru asigurarea furnizării de ultimă opțiune a gazelor naturale pe întreg teritoriul Republicii Moldova pentru o perioadă de 3 ani.

Gazele naturale extrase din sondele aflate în satul Victorovca, raionul Cantemir, în volum de aproximativ 0,1 mil. m³, sunt aproape neglijabile, reprezentând doar 0,01% din volumul total al gazelor naturale consumate anual în Republica Moldova.

Gazele naturale sunt extrase de către compania SRL „Valiexchimp” și sunt furnizate consumatorilor din satele Dimitrova, Baimaclia, Ciobalaccia, Suhat și Căietu din raionul Cantemir de către întreprinderea SA „Darnic-Gaz”, care este și titular de licență pentru distribuția gazelor naturale.

Liberalizarea pieței gazelor naturale din Republica Moldova urmează să se realizeze până la 31 decembrie 2019, când se va finaliza procesul de separarea activității operatorului de transport și a operatorilor de distribuție de activitatea de furnizare a gazelor naturale. Acest proces coincide cu expirarea valabilității contractului de furnizare a gazelor naturale semnat de SAP „Gazprom” și SA „Moldovagaz”²⁰ (Figura 1.2.6).

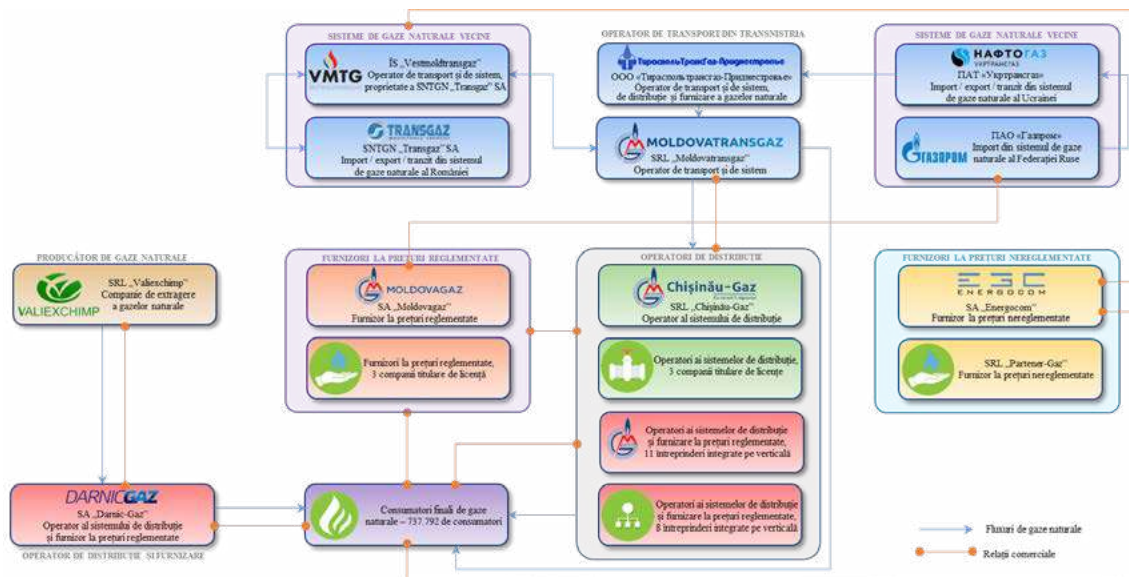

Figura 1.2.6. Schema pieței gazelor naturale în Republica Moldova²¹, construită de autor în baza informațiilor din Raportul Comunității Energetice [1]

¹⁹ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110799&lang=ro

²⁰ <https://mei.gov.md/ro/content/contractul-de-furnizare-al-gazelor-naturale-cu-gazprom-fost-prelungit-pentru-trei-ani>

²¹ https://www.energy-community.org/dam/jcr:d486761d-7d19-4ac6-b55f-2cf838f689bd/EnC_IR2016.pdf

1.3. Reglementarea sectorului energetic pe partea stângă a râului Nistru

Sectorul energetic de pe malul stâng al râului Nistru este puternic dezvoltat datorită infrastructurii avansate de producere a energiei electrice, precum și a celei destinate transportului energiei electrice și gazelor naturale.

În comparație cu procesele care se petrec pe malul drept al râului Nistru, determinate de calitatea de membru al Republicii Moldova în cadrul Comunității Energetice și de implementarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, pe teritoriul situat pe partea stângă a Nistrului, sectorul energetic este ghidat de alte reguli de organizare a pieței energetice.

1.3.1. Reglementarea sectorului electroenergetic pe malul stâng al Nistrului

Până în anul 2013 tarifele la utilități au fost aprobate de către așa-numitul Președinte al UAT din stânga Nistrului. Din anul 2014, competențele de aprobare a tarifelor la energie și resurse energetice au fost preluate de către așa-numitul Guvern al UAT din stânga Nistrului.

Reglementarea juridică a activității de producere, transport, distribuție și furnizare a energiei electrice pe malul stâng al râului Nistru se efectuează în baza Actului nr. 874/2009 cu privire la electroenergetică²² și Actului nr. 717/2005 cu privire la conservarea energiei²³.

Potrivit acestor reglementări, întreprinderile electroenergetice sunt separate după genul de activitate, cu excepția activității de distribuție și furnizare a energiei electrice, care este executată de una și aceeași întreprindere integrată pe verticală.

Zona de deservire a furnizorului de energie electrică ÎS „Rețelele Electrice Unice de Distribuție”, care este și furnizor de ultimă opțiune pentru consumatorii captivi din regiune, reprezintă întregul teritoriu al UAT din stânga Nistrului.

1.3.2. Reglementarea sectorului gazelor naturale pe malul drept al Nistrului

Piața gazelor naturale din partea stângă a râului Nistru este monopolizată de către singurul furnizor SRL „Tiraspoltransgaz”. Această întreprindere-fiică a SA „Moldovagaz” desfășoară concomitent activitățile de transport, distribuție și furnizare a gazelor naturale, fiind un exemplu clasic de întreprindere integrată pe verticală.

Principalele norme care reglementează domeniul gazelor naturale în stânga Nistrului sunt Actul privind unele particularități de efectuare a plăților pentru gazele naturale²⁴ și Regulamentul cu privire la alimentarea cu gaze naturale²⁵.

Plățile achitate de către consumatorii finali de gaze naturale din stânga Nistrului sunt acumulate într-un cont special deschis la așa-numita Bancă Republicană Transnistreană. Resursele financiare acumulate în acest cont sunt destinate achitării costului gazelor naturale furnizate în regiune de către compania SAP „Gazprom”.

²² <https://www.ulpmr.ru/ul/show/46rkxGnQFeTd8DYalptK7f6whTDeMc7aPkC0=>

²³ <https://ulpmr.ru/ul/show/UwnPpl2wmM3Kv1UGEBpJXRXF1UVco+/g0m7E=>

²⁴ <https://ulpmr.ru/ul/show/nwm3VqBSgNRGULdt3syIXMKsOb2OwoXgs7oc=>

²⁵ <https://ulpmr.ru/ul/show/4eeWMeZeXbwDJvmd7kL32AQzBaHf6dfSu1bo=>

În anul 2017 a fost efectuată o modificare la Actul menționat mai sus, prin care se stipulează că resursele financiare din contul special de gaze naturale pot fi utilizate inclusiv la acordarea creditelor pentru bugetul UAT din stânga Nistrului²⁶.

De menționat că, în conformitate cu pct. 1.3 din Contractul privind condițiile de livrare a gazelor naturale în Republica Moldova²⁷, încheiat între SAP „Gazprom” și SA „Moldovagaz”, este prevăzut că furnizorul SAP „Gazprom”, în coordonare cu SA „Moldovagaz”, poate încheia contracte de livrare a gazelor naturale direct cu SRL „Tiraspoltransgaz” sau cu alți consumatori din Republica Moldova, inclusiv de pe malul stâng al râului Nistru.

În același timp, în pct. 2.8 din Acordul adițional nr. 1 la contractul menționat mai sus, este prevăzut că părțile au convenit ca SA „Moldovagaz”, la propunerea SAP „Gazprom”, să întreprindă acțiuni de modificare a livrărilor de gaze spre anumite direcții de transportare, precum și să limiteze furnizarea gazelor naturale consumatorilor care nu asigură achitarea lor.

În plus, pct. 3.4 din Acordul menționat prevede că SRL „Tiraspoltransgaz” va achita în conturile SA „Moldovagaz” costul gazelor naturale livrate pe malul stâng al râului Nistru.

Mai mult decât atât, în conformitate cu pct. 3.9 al Acordului adițional nr. 1, este stipulat că părțile au convenit ca în cazul apariției datoriilor pentru gazele naturale livrate de către SRL „Tiraspoltransgaz”, părțile să întreprindă acțiuni de restructurare a datoriilor SA „Moldovagaz” pe contul întreprinderii SRL „Tiraspoltransgaz”.

Extras din Acordul adițional nr. 1 pentru anul 2007 la Contractul nr. 1ГМ-07–11 dintre societatea pe acțiuni „Gazprom” și societatea pe acțiuni moldo-rusă „Moldovagaz” cu privire la condițiile livrării gazelor naturale în Republica Moldova în anii 2007-2011:

Părțile au convenit că, în caz de apariție a datoriilor pentru gazele naturale, consumate de către SRL „Tiraspoltransgaz”, vor întreprinde acțiuni de înregistrare a datoriilor SA „Moldovagaz” pe numele SRL „Tiraspoltransgaz”.

În aceste circumstanțe, sunt firești eforturile continue ale autorităților publice din Republica Moldova întreprinse de-a lungul timpului pentru a separa datoriile la gazele naturale livrate de către furnizorul SA „Moldovagaz” pe malul drept al râului Nistru și furnizorul SRL „Tiraspoltransgaz” pentru gazele naturale livrate pe partea stângă a râului Nistru.

Astfel, la data de 03 decembrie 2015 au fost organizate audieri parlamentare cu privire la situația din sistemul energetic din Republica Moldova²⁸.

În cadrul audierilor, Ministerul Economiei a menționat negocierea unui nou contract de livrare a gazelor naturale în Republica Moldova, în care să fie separate datoriile SA „Moldovagaz” și SRL „Tiraspoltransgaz”²⁹.

²⁶ <https://ulpmr.ru/ul/show/guk07a79jqDSkRNmTZTBkVyBevWTxvwi27U=>

²⁷ <https://www.documentcloud.org/documents/2730426-Contract-Gazprom-Moldovagaz-Acord-Aditional.html#document/>

²⁸ <http://parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=e8v1TUUUUnFY%3d&tabid=128&mid=506&language=ro-RO>

²⁹ https://www.privesc.eu/arhiva/64708/Sedinta-Parlamentului-Republicii-Moldova-din-3-decembrie-2015#=_ (min. 5:06:25)

Până în prezent, nu s-a reușit să se ajungă la o înțelegere în ceea ce privește separarea acestor datorii pentru gazele naturale între malurile Nistrului.

La începutul lunii iunie 2019 în mass-media a apărut o informație, conform căreia Ministerul Economiei și Infrastructurii a expediat în adresa SAP „Gazprom” o scrisoare în care a fost lansată invitația pentru negocierea unui nou contract de livrare a gazelor naturale începând cu 01 ianuarie 2020³⁰.

Constatări locale

Cadrul de reglementare a sectorului energetic din Republica Moldova este ghidat de regulile pachetelor energetice europene.

În conformitate cu documentele de politică energetică ale țării, este recunoscut faptul că Republica Moldova este extrem de vulnerabilă din punctul de vedere al securității aprovizionării cu energie.

Liberalizarea sectorului energetic și integrarea pe piețele energetice regionale constituie o prioritate în conformitate cu politica energetică de stat.

30 <http://ntv.md/news/23560> (min. 35:00)

2. PIAȚA ENERGETICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

2.1. Sursele și căile de alimentare cu energie electrică

Consumul de energie electrică pe malul drept al râului Nistru constituie circa 4,0 mlrd. kWh/an, în timp ce pe malul stâng al Nistrului se consumă peste 1,5 mlrd. kWh anual.

Capacitățile de generare existente pe malul drept al Nistrului nu acoperă cererea de consum al energiei electrice, în timp de producția de electricitate pe malul stâng depășește cu mult cererea de energie a consumatorilor (Figura 2.1.1).

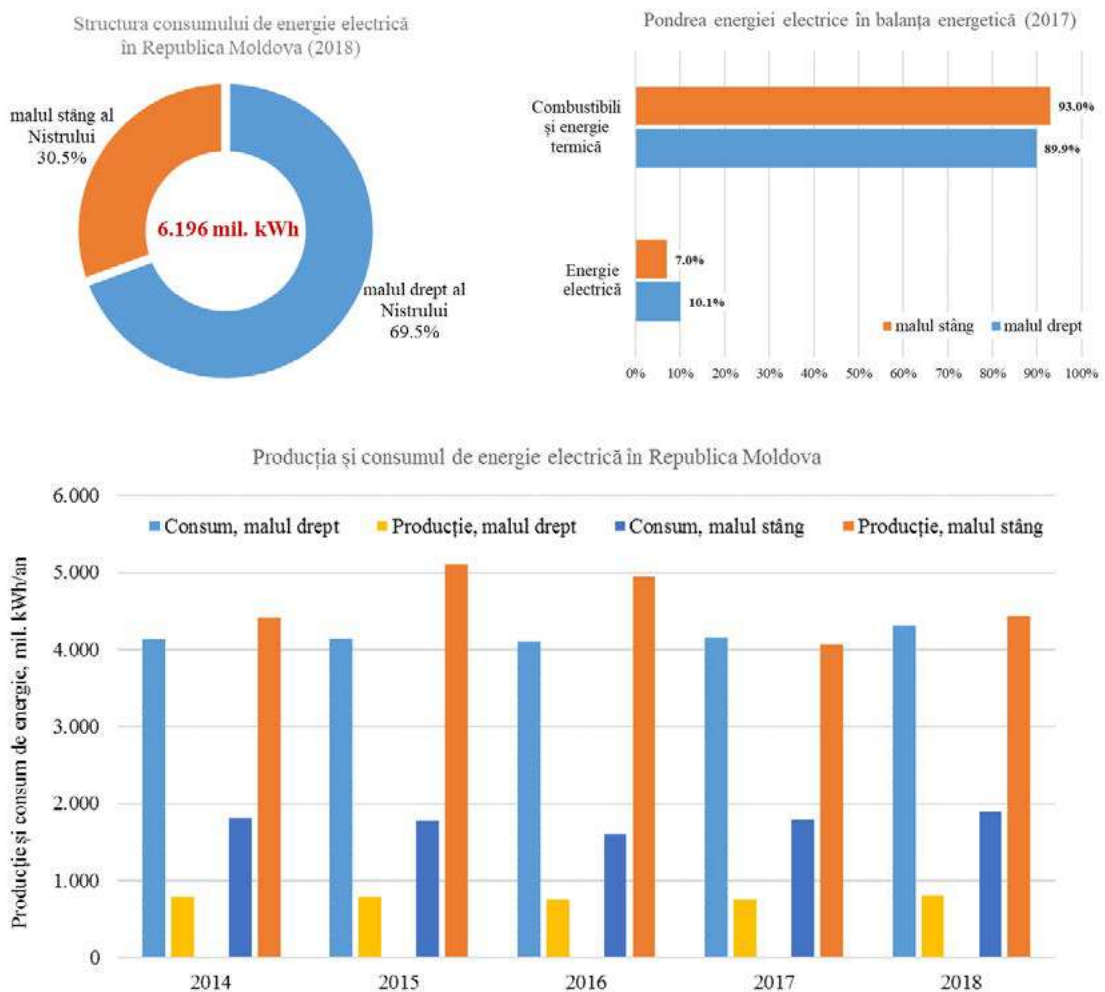

Figura 2.1.1. Structura consumului de energie electrică în Republica Moldova [5, 6, 7]

În această situație, în scopul asigurării aprovizionării fiabile cu energie electrică a consumatorilor finali, energia electrică este achiziționată fie din import, fie de la producători independenți aflați pe teritoriul din stânga Nistrului.

Importul energiei electrice din țara vecină România este limitat din cauza constrângerilor de ordin tehnic. Sistemele electroenergetice ale Republicii Moldova și ale României funcționează în două sisteme energetice diferite, care nu sunt sincronizate între ele. La această constrângere tehnică se adaugă și limitările din cauza capacității insuficiente a interconexiunilor electroenergetice dintre România și Republica Moldova.

Sistemul energetic național face parte din Sistemul Energetic Integrat / Sistemul Energetic Unificat (IPS/UPS) și funcționează în mod sincron cu sistemele electroenergetice din Federația Rusă, Estonia, Letonia, Lituania, Belarus, Ucraina, Georgia, Azerbaidjan, Kazahstan, Republica Kârgâză și Mongolia (Figura 2.1.2).

Această situație face imposibilă la momentul actual efectuarea schimburilor transfrontaliere de energie electrică (import / export) dintre sistemul energetic național și sistemul energetic al României. Singura soluție tehnică de efectuare a schimburilor de electricitate poate fi realizată în așa-numitul „regim insular”.

Astfel, în „regim insular” în perioada noiembrie 1998 – februarie 2001 a fost organizat importul de energie electrică din România³¹.

De asemenea, exportul energiei electrice de la Centrala Termoelectrică Moldovenească în România a fost organizat în „regim insular”, prin separarea circuitului unei porțiuni a rețelei electrice de transport din Republica Moldova de restul sistemului energetic.

Funcționarea sistemelor electroenergetice ale Republicii Moldova și României în regimuri sincrone diferite (asincrone) este determinată de diferența dintre parametrii de operare ai rețelelor electrice (tensiunea, frecvența, unghiul de fază, succesiunea fazelor și forma de undă).

Sistemul energetic național este interconectat cu sistemul energetic al României prin intermediul unei linii electrice aeriene cu tensiunea de 400 kV și patru linii electrice de interconexiune cu tensiunea de 110 kV [10].

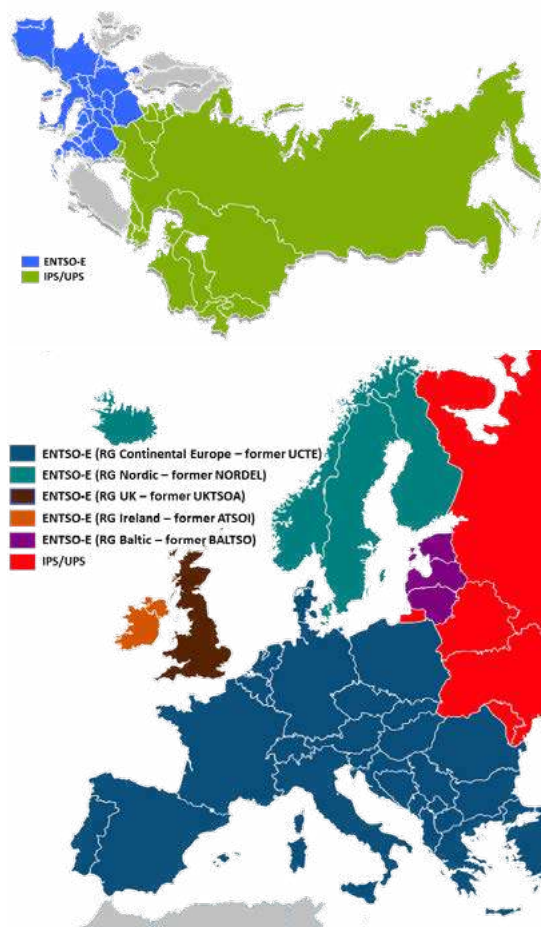

Figura 2.1.2. Zonele sincrone din Europa și Asia [8, 9]

31 <https://www.mold-street.com/?go=news&n=8275>

Linia electrică de 400 kV (Vulcănești – Isaccea) a fost utilizată cu întreruperi în perioada 2001–2013 pentru exportul energiei electrice de la Centrala Termoelectrică Moldovenească în România. Capacitatea electrică exportată a constituit în jur de 400 MW³², în timp ce capacitatea de transport a liniei electrice constituie circa 820 MW (Figura 2.1.3).

Capacitatea cumulativă a schimburilor transfrontaliere de import / export din / în România prin intermediul liniilor electrice aeriene cu tensiunea de 110 kV constituie aproximativ 220 MW [11].

În schimb, sistemul energetic național este puternic interconectat cu sistemul energetic al Ucrainei prin intermediul a șapte linii electrice aeriene cu tensiunea de 330 kV, 11 linii electrice cu tensiunea de 110 kV, o linie de 35 kV și o linie de 10 kV [10].

Această configurație a rețelelor electrice de inter-conexiune cu Ucraina, precum și regimurile de funcționare a sistemului energetic național permit importul din această țară a unor capacități ce constituie în jur de 700 MW [12].

Interconexiunile electrice puternice cu Ucraina se datorează faptului că Republica Moldova și Ucraina au făcut parte în trecut din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) și respectiv din același sistem energetic IPS/UPS.

Un element important al securității energetice a unui stat este reprezentant de structura rețelelor energetice. Astfel, statele avansate tind să dezvolte construcția rețelelor pentru aprovizionare sigură cu energie electrică a consumatorilor finali, chiar și în cazul unor situații de avarie. Topologia unei astfel de rețele se numește rețea buclată (inelară) sau rețea complex buclată.

Structura rețelelor electrice de transport de tensiune foarte înaltă din Republica Moldova posedă o topologie radială (arborescentă). Rețeaua radială cu tensiunea de 330 kV din Republica Moldova (liniile electrice aeriene CHE Dnestrovsc – Bălți – Strășeni – Chișinău – CTE Moldovenească) formează un inel (o buclă) împreună cu o porțiune de rețea din sistemul electroenergetic al Ucrainei (liniile electrice aeriene CTE Moldovenească – Kotovsk – CTE Ladîjîn – CHE Dnestrovsc) (Figura 2.1.4).

În ceea ce privește rețelele electrice de transport din UAT stânga Nistrului, acestea fac parte din raionul energetic din partea stângă a râului Nistru și sunt parte integrantă a sistemului energetic al Republicii Moldova. Raioanele energetice din partea dreaptă și stângă a râului Nistru fac parte din aceeași zonă de dispecerizare, care este asigurată de către operatorul de sistem ÎS „Moldelectrica”.

Figura 2.1.3. Sistemul electroenergetic național [13]

32 https://www.interrao.ru/press-center/news/detail.php?ID=683&sphrase_id=282911

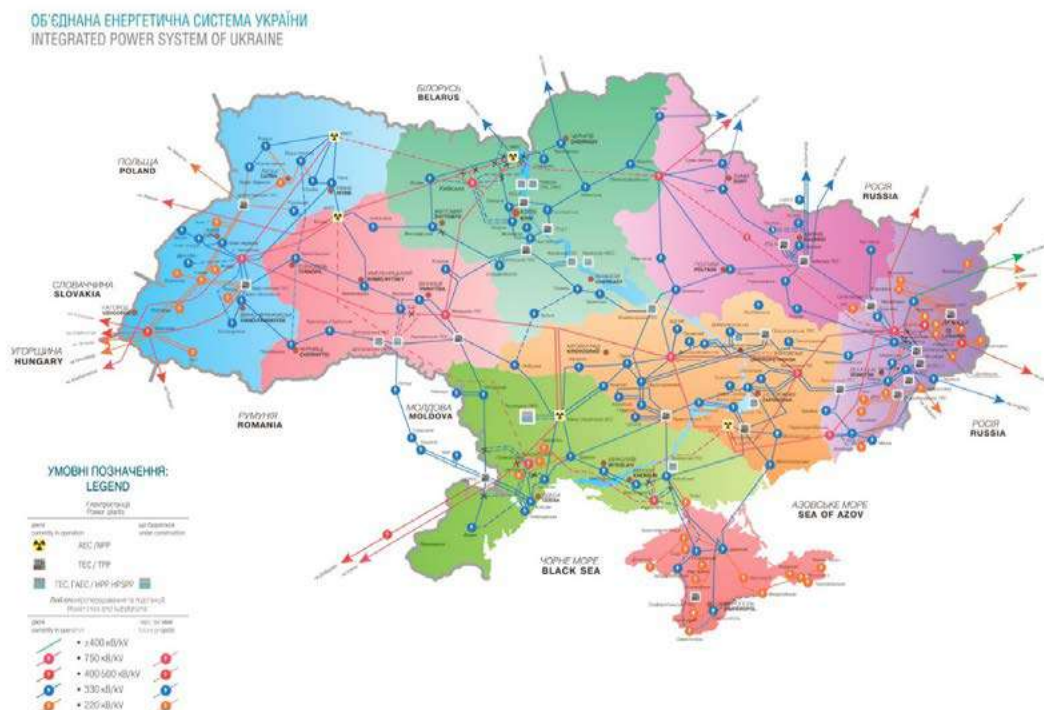

Figura 2.1.4. Sistemul electroenergetic național integrat cu sistemul energetic al Ucrainei [14]

Teritoriul raionului energetic din partea stângă a râului Nistru este traversat de șase din cele șapte linii electrice cu tensiunea de 330 kV, prin intermediul cărora este realizată interconexiunea cu sistemul energetic al Ucrainei. Din cele 11 linii interstatale dintre Republica Moldova și Ucraina cu tensiunea de 110 kV, patru traversează raionul energetic din stânga Nistrului (Figura 2.1.5).

De asemenea, linia electrică aeriană cu tensiunea de 330 kV dublu circuit CTE Moldovenească – Chișinău, precum și linia electrică aeriană cu tensiunea de 400 kV CTE Moldovenească – Vulcănești, care asigură interconexiunea cu România (Vulcănești – Isaccea), traversează teritoriul raionului energetic din partea stângă a râului Nistru³³.

În vara anului 1992 consumatorii de energie electrică de pe ambele maluri ale râului Nistru au fost puternic afectați de întreruperea alimentării cu energie. Atunci, în urma unor acțiuni cu caracter militar au fost deconectate linia electrică aeriană cu tensiunea 330 kV CTE Moldovenească – Chișinău, linia electrică de 110 kV CTE

Figura 2.1.5. Raionul energetic stânga Nistrului [15]

Moldovenească – Tiraspol – Bender, precum și linia electrică cu tensiunea de 35 kV Tiraspol – Chițcani – Talmaza – Cioburciu [16].

Începând cu anul 1992 Republica Moldova participă în cadrul Consiliului Electroenergetic al Comunității Statelor Independente. Consiliul a fost creat ca rezultat al încheierii unui Acord interguvernamental între 11 țări din fosta Uniune a Republicilor Sovietice Socialiste³⁴. Scopul creării Consiliului constă în efectuarea acțiunilor comune în vederea asigurării consumatorilor cu energie electrică pe baza funcționării eficiente a sistemelor energetice unite, inclusiv prin coordonarea elaborării și realizării strategiilor dezvoltării electroenergeticii, dar și coordonarea normelor și regulilor de exploatare și construcție a obiectelor electroenergetice.

În pofida faptului că Republica Moldova a aderat în anul 2009 la Tratatul de instituire a Comunității Energetice și a semnat în anul 2014 Acordul de Asociere cu UE, aceasta continuă până în prezent să facă parte din Comunitatea Statelor Independente (CSI) și Consiliul Electroenergetic al CSI.

2.2. Rutele de aprovizionare cu gaze naturale

Consumul de gaze naturale pe malul drept al râului Nistru constituie circa 1,0 mlrd. m³/an, în timp ce pe malul stâng al Nistrului se consumă sub 2,0 mlrd. m³ anual.

Consumul de circa două ori mai mare al gazelor naturale pe partea stângă a râului Nistru se datorează concentrării în această regiune a întreprinderilor industriale mari, inclusiv SA „Centrala Termoelectrică Moldovenească”, SA „Uzina Metalurgică Moldovenească”, SA „Moldavkabel”, SA „Combinatul de Ciment din Râbnița”, SA „Electromaș”, SA „Tirotext”, SA „Kvint” și altele.

Sistemul național de transport al gazelor naturale asigură transportul (tranzitul) gazelor naturale din Federația Rusă spre România, Bulgaria, Grecia și Turcia, prin așa-numitul coridor transbalcanic (Figura 2.2.1).

Zăcămintele de gaze naturale pe care le posedă Republica Moldova în sudul țării sunt în cantități nesemnificative și nu pot acoperi întregul necesar de consum. În această situație, pentru a asigura aprovizionarea fiabilă cu gaze naturale a consumatorilor finali, gazele naturale sunt importate din Federația Rusă.

Ca și în cazul energiei electrice, sistemul național de transport al gazelor naturale a făcut parte în trecut din Sistemul Unificat de Alimentare cu Gaze al fostei URSS (Единая система газоснабжения СССР), care astăzi în mare măsură face parte din sistemul de transport al gazelor naturale al Federației Ruse (Figura 2.2.2).

Importul gazelor naturale din țara vecină România este limitat din cauza constrângerilor de ordin tehnic. Actualmente aproximativ 2/3 din tot volumul de gaze naturale este consumat în mun. Chișinău, respectiv combustibilul gazos importat prin gazoductul Iași-Ungheni ar urma să fie livrat până la consumatorii din capitală, însă capacitatea rețelei interne de transport nu permite acest lucru [20].

³⁴ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=357682>

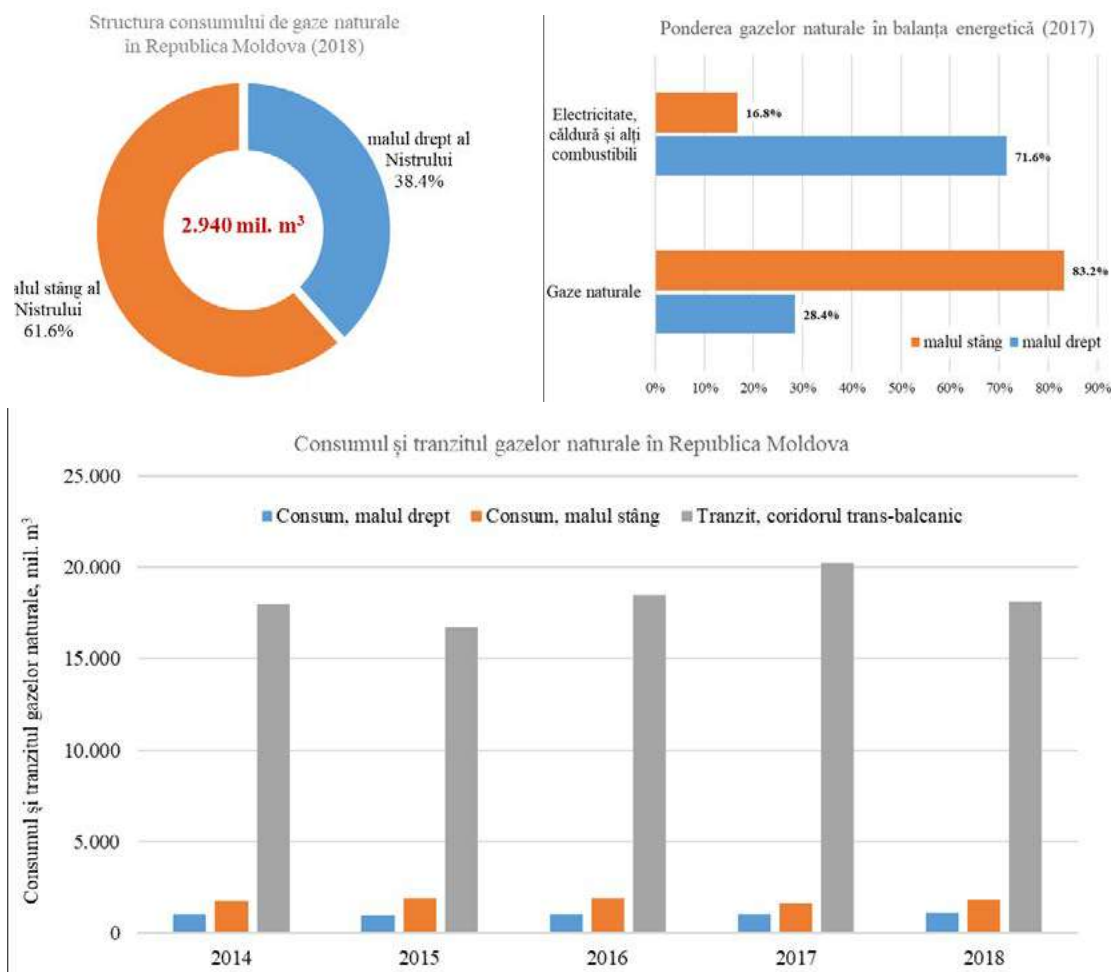

Figura 2.2.1. Structura consumului de gaze naturale în Republica Moldova [5, 6, 17, 18, 19]

Figura 2.2.2. Sistemul de transport gaze al Rusiei [21]

Capacitatea de transport a gazoductului inter-conector reversibil Iași-Ungheni constituie 1,5 mlrd. m³/an, ceea ce depășește consumul anual de gaze pe partea dreaptă a râului Nistru. Totuși, capacitatea orară a gazoductului este de 250 mii m³/h, în timp ce consumul de vârf al țării este de 350 mii m³/h [20].

În plus, limitările pentru transportarea gazelor naturale spre consumatorii din mun. Chișinău sunt determinate și de capacitatea tehnică redusă de transport a gazoductului branșament Bălți-Ungheni, la care este conectată conducta Iași-Ungheni. Capacitatea anuală de transport al gazelor naturale prin conducta Bălți-Ungheni este de circa 0,55 mlrd. m³/an³⁵.

35 https://www.ipn.md/ro/a-fost-dat-in-exploatare-gazoductul-de-presiune-inalta-balti-7967_977398.html

Figura 2.2.3. Sistemul național de transport gaze integrat cu sistemul de gaze al Ucrainei [24]

Volumul gazelor naturale importate în anul 2015 și 2016 de la producătorul din România SRL „OMV Petrom Gas” de către furnizorul de gaze naturale la prețuri nereglementate, compania cu capital social de stat SA „Energocon”, a constituit doar 1,1 mil. m³ și respectiv 1,2 mil. m³, ceea ce reprezintă circa 0,1% din consumul anual de gaze naturale al țării [18].

În aceste condiții, până la momentul actual singura posibilitate viabilă de aprovizionare cu gaze naturale a consumatorilor din Republica Moldova reprezintă importul combustibilului gazos din Federația Rusă, prin intermediul sistemului de transport gaze naturale al statului vecin Ucraina, prin care este tranzitat combustibilul gazos (Figura 2.2.3).

Actualmente, aprovizionarea cu gaze naturale a Republicii Moldova are loc prin intermediul a trei gazoducte magistrale de interconexiune cu Ucraina: Ananiev-Cernăuți-Bogorodceni (ACB), Ananiev-Tiraspol-Ismail (ATI) și Șebelinka-Dnepropetrovsk-Krivoi Rog-Ismail (ȘDCRI). Capacitatea de transport a gazoductelor de interconexiune cu Ucraina constituie 44,5 mlrd. m³/an [22, 23]. Obiectivele majore ale infrastructurii naționale de transport al gazelor naturale includ 816 km de gazoducte magistrale și cinci stații de comprimare, inclusiv 656 km de gazoducte și trei stații pe partea dreaptă a râului Nistru (Drochia, Șoldănești și Vulcănești)³⁶ și 160 km de gazoducte și două stații de comprimare pe partea stângă a Nistrului (Tiraspol 1 și Tiraspol 2)³⁷ [18]. Ambele stații de măsurare a gazelor naturale sunt amplasate pe partea dreaptă a râului Nistru, respectiv în localitățile Căușeni și Ungheni.

Din cele enunțate mai sus rezultă că cea mai mare parte a infrastructurii de transport al gazelor naturale este amplasată pe partea dreaptă a râului Nistru, însă fără obiectivele de

³⁶ <https://www.moldovatrangaz.md/ro/about/presentation>

³⁷ <http://ttgpmr.com/vidy-deyatelnosti>

infrastructură de pe malul stâng al Nistrului nu este posibilă alimentarea consumatorilor de pe malul drept.

Gazoductul interconector din partea de Nord a țării, Ananiev-Cernăuți-Bogorodceni, asigură transportul gazelor naturale în ambele direcții. În perioada sarcinilor mici, prin intermediul stației de compresie Drochia, gazele naturale sunt direcționate spre depozitul de stocare subteran din Bogorodceni, iar în timpul sarcinilor mari, gazele naturale sunt direcționate spre Republica Moldova prin stația de măsurare gaze Alexeevca [18, 22].

Ambele gazoducte de interconexiune cu Ucraina din partea de Est a Republicii Moldova traversează teritoriul din partea stângă a râului Nistru (Figura 2.2.4).

În vara anului 1992 consumatorii de gaze naturale de pe malul drept al Nistrului au fost afectați de întreruperea alimentării cu gaze naturale. Atunci, în urma unor acțiuni cu caracter militar au fost sistate livrările de gaze naturale prin gazoductul Odessa-Tiraspol-Chișinău, fiind afectați consumatorii din mun. Chișinău și raioanele Anenii Noi, Ialoveni, Orhei, Rezina [16]. Drept urmare, capacitatea de transport a gazoductului a fost afectată, iar din anul 2005 acesta nu mai este funcțional [18, 26, 27].

Planul de acțiuni pentru situații excepționale pe piața gazelor naturale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 207/2019, nu prevede expres examinarea scenariului de risc care ar viza sistarea alimentării cu gaze naturale din cauza tensiunilor dintre malurile Nistrului, similar situației din anul 1992 [18].

Figura 2.2.4. Sistemul național de gaze [25]

2.3. Achiziționarea anuală a energiei electrice

2.3.1. Negocierea contractelor de achiziționare a energiei electrice

Având în vedere situația specifică în care se află Republica Moldova din punctul de vedere al aprovizionării consumatorilor cu energie electrică și cu gaze naturale, autoritățile responsabile de domeniul energetic, precum și participanții la piața energetică sunt implicați nemijlocit în procesul de achiziționare a energiei din exterior.

Până în anul 2016 inclusiv, achiziționarea anuală a energiei electrice a reprezentat un subiect al negocierilor directe purtate de către delegațiile oficiale ale Republicii Moldova cu reprezentanți ai furnizorilor de energie electrică din străinătate³⁸.

³⁸ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=4848&lang=ro

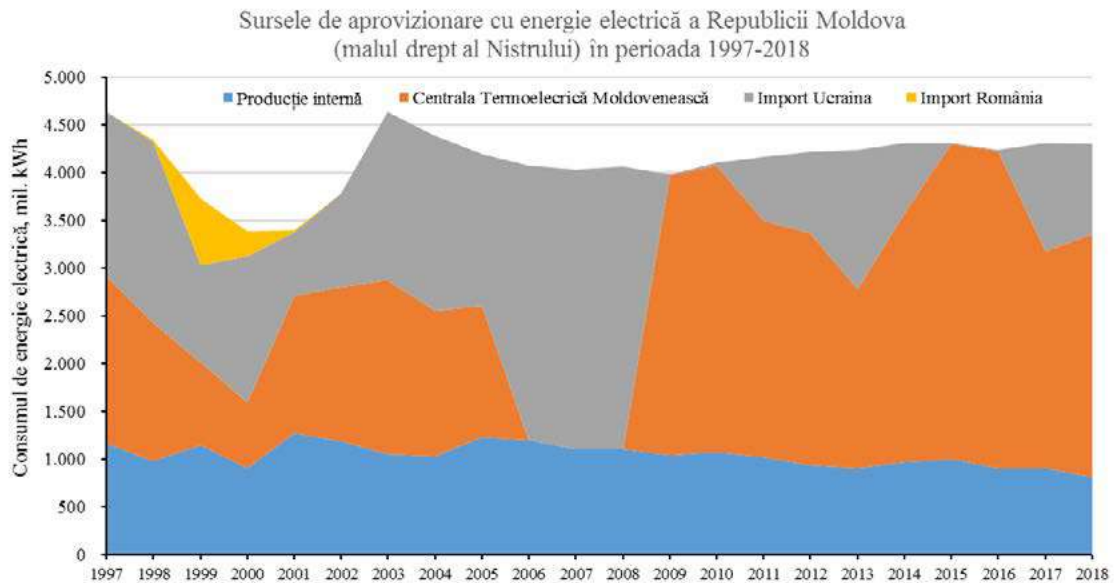

Figura 2.3.1. Sursele de aprovizionare cu energie electrică în anii 1997–2018 [28, 29, 30, 31, 32]

De menționat că chiar și achiziția de energie electrică de la Centrala Termoelectrică Moldovenească, amplasată pe teritoriul din partea stângă a râului Nistru, a fost negociată în trecut prin implicarea Guvernului Republicii Moldova³⁹.

În anul 2005, din cauza unor neînțelegeri de ordin comercial, Centrala Termoelectrică Moldovenească a sîstat livrarea energiei electrice consumatorilor de pe malul drept al râului Nistru. Astfel, în anii 2006–2008 inclusiv, întreaga cantitate de energie electrică necesară consumatorilor a fost suplinită prin import din Ucraina (Figura 2.3.1).

În urma organizării în anul 2008 la Chișinău a Consiliului șefilor de guverne ale statelor-membre ale CSI și a vizitei oficiale în Republica Moldova a prim-ministrului Federației Ruse⁴⁰, începând cu anul 2009 a fost reluată achiziționarea energiei electrice de la Centrala Termoelectrică Moldovenească⁴¹.

În ceea ce privește importurile de energie electrică din România, cea mai mare cantitate de electricitate, care a fost achiziționată de la SA „Compania Națională de Electricitate” (CONEL), s-a înregistrat în anul 2000 și nu a depășit 20% din întregul consum al țării⁴² (Figura 2.3.1).

³⁹ <http://gasnaturalfenosa.md/news/gas-natural-fenosa-n-moldova-semnat-un-nou-contract-de-achizi-ie-energiei-electrice>

⁴⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=329702>

⁴¹ <http://www.allmoldova.com/ru/news/moldova-va-relua-ncepn-d-cu-data-de-1-ianuarie-2009-achizi-ile-de-energie-electric-de-la-cers-moldoveneasc>

⁴² <https://www.mold-street.com/?go=news&n=8275>

2.3.2. Suportul Comunității Energetice în achiziționarea anuală a energiei electrice

În scopul îmbunătățirii transparenței procesului de achiziționare a energiei electrice, precum și pentru a asigura condiții de competitivitate și nediscriminare, Secretariatul Comunității Energetice în anul 2017 a elaborat Linii directoare pentru achiziționarea anuală a energiei electrice (în engleză: *Guidelines for the Annual Procurement of Electricity*⁴³). Acest document a fost tradus în limba română și aprobat prin Ordinul Ministerului Economiei în calitate de Instrucțiuni privind achiziționarea anuală a energiei electrice, cu caracter de recomandare pentru furnizorii reglementați și operatorii de rețea⁴⁴.

În redacția din limba română a Instrucțiunilor a fost omisă traducerea criteriului tehnic obligatoriu privind demonstrarea surselor de combustibil pentru companiile care procesează combustibil și dovedea lipsei datoriilor anterioare către furnizorii de combustibil.

Achiziția de energie electrică în anul 2017

Furnizorii reglementați, precum și operatorul de transport și operatorii de distribuție au desfășurat fiecare din ei procedura de licitație în conformitate cu instrucțiunile aprobate de către Ministerul Economiei. În urma licitației, toate companiile reglementate care au lansat procedura anuală de achiziționare a energiei electrice au desemnat câștigătoare compania SA „Energocom”, care la rândul său a semnat contractul de furnizare a energiei electrice cu „DTEK Trading” Ltd din Ucraina⁴⁵.

Astfel, începând cu 01 aprilie 2017 a fost întreruptă achiziționarea energiei electrice de la Centrala Termoelectrică Moldovenească, care a suplinit integral necesarul de energie electrică pe malul drept al râului Nistru pe parcursul anilor 2015 și 2016.

Mai târziu, Secretariatul Comunității Energetice a publicat Raportul Grupului de Observatori cu privire la procedura de achiziție a energiei electrice în anul 2017 în Republica Moldova⁴⁶. În Raport este recunoscut faptul că au fost realizate mai multe progrese comparativ cu anii precedenți, atunci când pentru achiziția de energie electrică nici nu exista o procedură formalizată.

Grupul de Observatori a raportat anumite deficiențe în procesul de achiziție, inclusiv faptul că nu a fost clar din care motive compania „DTEK Pavlogradugol” PJSC inițial a depus oferta independent, iar ulterior s-a retras și a depus oferta prin intermediul SA „Energocom”.

⁴³ <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2017/01/05.html>

⁴⁴ <https://mei.gov.md/ro/content/fost-aprobata-instrucțiunea-privind-achiziționarea-anuala-energiei-electrice>

⁴⁵ <https://mei.gov.md/ro/content/republica-moldova-semnat-cu-ucraina-noul-contract-de-furnizare-energiei-electrice>

⁴⁶ <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2017/05/16.html>

La data de 05 iunie 2017, printr-un comunicat al Ministerului Economiei, a fost anunțată reluarea achiziției de energie electrică de la Centrala Termoelectrică Moldovenească, care a prezentat în afara procedurii anuale de licitație o ofertă de preț cu 10% mai mică comparativ cu prețul achitat de către furnizorul SA „Energocom” companiei din Ucraina „DTEK Trading” Ltd⁴⁷.

În comunicat a fost menționat că decizia de semnare a contractului cu Centrala Termoelectrică Moldovenească a fost luată de către SA „Energocom”, ca urmare a situației de pe piața energetică din regiune, a prețului mai mic oferit pentru diversificarea surselor de energie și consolidarea securității energetice a țării.

Drept urmare, Grupul de Observatori, format din reprezentanții Secretariatului Comunității Energetice, Delegației Uniunii Europene și Misiunii Înaltilor Consilieri ai Uniunii Europene, a expediat o scrisoare către Ministerul Economiei, prin care au fost solicitate clarificări urgente în situația din Republica Moldova cu privire la furnizarea energiei electrice⁴⁸.

La data de 25 mai 2017, Ministerul Energeticii și Industriei Cărbunelui al Ucrainei a publicat pe pagina sa web bilanțul electroenergetică de perspectivă pentru anul 2017. În conformitate cu acest document oficial, începând cu luna iunie 2017 volumul lunar al energiei electrice exportate în Republica Moldova a fost planificat să fie redus de la circa 280 mil. kWh până la 90 mil. kWh⁴⁹.

Oferta desemnată câștigătoare de către SA „Energocom” în anul 2017 a constituit 50,2 \$/MWh, în timp ce prețul achitat de către furnizorul la prețuri nereglementate din Republica Moldova către compania din Ucraina „DTEK Trading” Ltd a fost de 49,9 \$/MWh.

Prețul energiei electrice prevăzute în contractul semnat în iunie 2017 de către SA „Energocom” cu Centrala Termoelectrică Moldovenească a fost în valoare de 45,0 \$/MWh, în timp ce prețul de achiziționare de către furnizorii reglementați și operatorii de sistem a constituit 45,3 \$/MWh⁵⁰.

Diferența în valoare de 0,3 \$/MWh (0,03 c\$/kWh), rezultată din ambele contracte, reprezintă beneficiul brut al furnizorului la prețuri nereglementate de SA „Energocom” pentru serviciile sale de agregare și intermediere a ofertelor de energie electrică în anul 2017.

⁴⁷ <https://mei.gov.md/ro/content/sa-energocom-incheiat-un-contract-de-procurare-energiei-electrice-cu-centrala-electrica-de>

⁴⁸ <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2017/06/07.html>

⁴⁹ http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245211353&cat_id=245183250

⁵⁰ http://gasnaturalfenosa.md/sites/default/files/ro/Rapoarte_financiare/FS_REDUF_NAS_2017_ro.pdf

Achiziția de energie în anul 2018

La data de 30 ianuarie 2018, companiile energetice au lansat procesul de achiziționare a energiei electrice pentru următoarea perioadă de un an⁵¹. În acest scop, Ministerul Economiei și Infrastructurii a aprobat într-o redacție nouă Instrucțiunea privind achiziționarea anuală a energiei electrice⁵².

În Instrucțiunea din anul 2018 au fost operate anumite modificări față de versiunea din anul 2017. În compartimentul „oferta tehnică” au fost introduse inclusiv prevederile cu privire la dovada faptului că companiile care procesează combustibil nu au datorii istorice față de furnizorii de combustibil.

Astfel, un element de noutate care a apărut în cadrul procedurii de achiziție a energiei electrice din anul 2018 a constat în faptul că CTE Moldovenească a prezentat dovada lipsei datoriilor istorice către furnizorii de combustibil (Figura 2.3.2).

Dovada prezentată în oferta tehnică a CTE Moldovenești, inclusă ulterior în oferta tehnică a SA „Energom”, menționează următoarele: SRL „Tiraspoltransgaz” comunică despre lipsa datoriilor istorice pentru gazele naturale furnizate de CTE Moldovenească.

În urma finalizării procedurii de achiziție a energiei electrice la data de 14 martie 2018, Ministerul Economiei și Infrastructurii a publicat un comunicat prin care a informat că și în acest an câștigător al licitației, desemnat de către toate autoritățile contractante, este SA „Energom”. În acest sens, SA „Energom” a semnat contracte noi de furnizare a energiei electrice cu CTE Moldovenească și „DTEK Pavlogradugol” PJSC⁵⁴.

Prețul ofertei câștigătoare de furnizare a energiei electrice către operatorii de transport și de distribuție și furnizorii reglementați reprezintă prețul mediu ponderat, asigurat din cele două surse de energie, inclusiv beneficiul companiei SA „Energom”, și a constituit valoarea de 52,8 \$/MWh⁵⁵.

Figura 2.3.2. Dovada lipsei datoriilor la combustibil din partea CTE Moldovenească⁵³

51 http://gasnaturalfenosa.md/achizitii_energie/2018

52 http://gasnaturalfenosa.md/sites/default/files/ro/Achizitii_de_energie/2018/Proces_achizitii/Ordin_Instructiune_cumparare_energie_30012018.pdf

53 http://moldelectrica.md/files/docs/8/95_E_2018_14_Of_tehnica.pdf

54 <https://mei.gov.md/ro/content/republica-moldova-semnat-noile-contracte-de-achizitionare-energiei-electrice>

55 http://www.gasnaturalfenosa.md/sites/default/files/ro/Achizitii_de_energie/2018/Comunicat_de_presa_15_03_2018.pdf

Prețul de procurare a energiei electrice de către SA „Energocom” de la CTE Moldovenească, în proporție de 70%, a constituit 50,0 \$/MWh, iar de la „DTEK Pavlogradugol” PJSC, în proporție de 30%, în valoare de 58,0 \$/MWh, prețul mediu ponderat fiind de 52,4 \$/MWh⁵⁶.

Diferența în valoare de 0,4 \$/MWh (0,04 c\$/kWh), rezultată din ambele contracte, reprezintă beneficiul brut al furnizorului la prețuri nereglementate de SA „Energocom” pentru serviciile sale de agregare și intermediere a ofertelor de energie electrică în anul 2018.

La data de 04 aprilie 2018 Secretariatul Comunității Energetice a emis un comunicat oficial intitulat *Procurement of electricity in Moldova needs serious improvement* (în limba română: *Achizițiile de energie electrică în Republica Moldova necesită îmbunătățiri serioase*)⁵⁷.

Grupul de Observatori a menționat că a rămas neclar de ce CTE Moldovenească și „DTEK Pavlogradugol” PJSC inițial au planificat să oferteze independent, dar în final au preferat să negocieze cu SA „Energocom”, în afara procedurii oficiale de licitație.

În baza experienței din anul 2018, Secretariatul Comunității Energetice a sugerat un șir de recomandări pentru modificarea instrucțiunilor de achiziționare a energiei electrice, inclusiv: (i) creșterea transparenței și (ii) o platformă electronică de tranzacționare.

Achiziția de energie electrică în anul 2019

În anul 2019 operatorii de transport și de distribuție, precum și furnizorii reglementați au lansat procedura de licitație pentru procurarea energiei electrice la data de 05 februarie 2019. Achiziția de energie electrică s-a desfășurat în conformitate cu Instrucțiunea privind achiziționarea anuală a energiei electrice în redacție nouă⁵⁸. Față de versiunea precedentă din anul 2018, în Instrucțiunea din anul 2019 au fost operate unele modificări.

În conformitate cu informațiile disponibile pe paginile web ale autorităților contractante, ca și în anii precedenți, în anul 2019 lista furnizorilor precalificați a fost compusă din cei trei ofertanți tradiționali: compania de stat SA „Energocom”, CTE Moldovenească și „DTEK Pavlogradugol” PJSC.

După finalizarea procedurii de licitație a energiei electrice, absolut toate autoritățile contractante au anunțat despre desemnarea ofertei câștigătoare a companiei de stat SA „Energocom”.

⁵⁶ <https://sputnik.md/video/20180317/17885352/vom-plati-mai-mult-energie-electrica.html> (min. 4:24)

⁵⁷ <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2018/04/05.html>

⁵⁸ http://gasnaturalfenosa.md/sites/default/files/ro/Achizitii_de_energie/2019/Proces_achizitii/1_Ordin_%20Aprobare_%20Instruc%C8%9Biuni_%202019.pdf

Pe parcursul a trei ani consecutivi 2017–2019 de la aplicarea orientărilor Secretariatului Comunității Energetice pentru achiziția anuală de energie electrică, câștigător al competiției a fost desemnată compania de stat SA „Energoecom”, care subcontractează energia electrică de la alți participanți la licitație și prezintă oferta financiară care include prețul de achiziție a energiei de la surse și marja comercială a companiei SA „Energoecom”.

Ca și în anii precedenți, la etapa finală de atribuire a contractelor de furnizare a energiei electrice, doi furnizori precalificați, CTE Moldovenească și „DTEK Pavlogradugol” PJSC, s-au retras din concurs, prezentând ofertele lor către compania de stat SA „Energoecom”.

Prețul ofertei câștigătoare pentru furnizarea energiei electrice oferit de către SA „Energoecom” este identic în cazul tuturor celor cinci autorități contractante, care au lansat procedura de licitație, și a constituit 54,2 \$/MWh.

Prețul de furnizare către operatorii de transport și de distribuție și furnizorii reglementați reprezintă prețul mediu ponderat asigurat din cele două surse de energie: 85% de la CTE Moldovenească la un preț de 52,4 \$/MWh și 15% de la „DTEK Pavlogradugol” PJSC la prețul de 64,4 \$/MWh⁵⁹.

În conformitate cu informațiile publice, oferta depusă inițial de către SA „Energoecom” a fost îmbunătățită în urma negocierilor dintre părți. Luând în considerare faptul că ceilalți doi furnizori precalificați s-au retras din concurs, iar SA „Energoecom” a rămas singura companie participantă la licitație, motivația SA „Energoecom” de a reduce prețul ofertei financiare rămâne a fi neargumentată.

În baza experienței acumulate pe parcursul anilor precedenți 2017–2018, cu ușurință poate fi presupus că și în acest an marja comercială a SA „Energoecom” constituie 0,04 \$/MWh. Aceasta ar însemna că prețul de achiziție a energiei electrice de către SA „Energoecom” de la CTE Moldovenească constituie 52,0 \$/MWh, iar de la „DTEK Pavlogradugol” PJSC este de 64,0 \$/MWh.

SA „Energoecom” menține pentru al doilea an consecutiv (2018-2019) marja comercială de 0,4 \$/MWh (0,04 c\$/kWh) pentru serviciile sale de mediere și agregare a contractelor de achiziționare a energiei electrice, ceea ce îi asigură un venit de peste 1 mil. \$/an, deși contribuția marjei date la valoarea tarifului este nesemnificabilă pentru consumatori.

59 http://gasnaturalfenosa.md/sites/default/files/ro/Achizitii_de_energie/2019/GNFFE_adjudecat_oferta_achizitie.pdf

La data de 29 iulie 2019 Secretariatul Comunității Energetice a publicat pe pagina sa web în limbile engleză și română un Policy Brief intitulat *Reforma pieței de energie electrică din Moldova. Acum este momentul*⁶⁰.

În Policy Brief-ul Secretariatului Comunității Energetice este menționat că securitatea energetică a Republicii Moldova este pusă în pericol inclusiv din cauza lipsei de transparență în contractele de aprovizionare cu energie electrică.

Recomandările-cheie menționate în Policy Brief sunt următoarele: (i) implementarea unui concept de piață angro prin integrarea cu piața energiei electrice din Ucraina, (ii) implementarea unui sistem comun de alocare a capacității transfrontaliere la interconectarea cu Ucraina prin aprobarea unor reguli comune în ambele țări, precum și (iii) finalizarea în timp util a interconectării cu România și integrarea ulterioară pe piața regională 4M MC (piețele cuplate de energie electrică din România, Ungaria, Slovacia și Cehia), considerată drept una dintre cele mai competitive și transparente piețe de energie electrică din Europa.

Constatări locale

Infrastructura energetică actuală a Republicii Moldova oferă acces limitat la surse de alimentare cu energie electrică și gaze naturale.

Schimbările transfrontaliere de energie electrică cu România nu sunt posibile din cauza că sistemele energetice vecine funcționează în zone sincrone diferite.

Secretariatul Comunității Energetice a contribuit semnificativ la transparentizarea achizițiilor de energie electrică pe piața angro din Republica Moldova, însă din cauza numărului limitat de participanți ofertanți, compania de stat SA „Energocom” rămâne în continuare principalul furnizor de energie electrică.

⁶⁰ <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2019/07/29.html>

3. SOLUȚII DE CONSOLIDARE A SECURITĂȚII ENERGETICE A MOLDOVEI

3.1. Încetarea acumulării datoriilor la gazele naturale

La momentul actual în Republica Moldova există doar două surse viabile de aprovizionare cu energie electrică – CTE Moldovenească și importul din sistemul electroenergetic al Ucrainei, și doar o singură sursă viabilă de aprovizionare cu gaze naturale – SAP „Gazprom”.

Astfel, precum a fost prezentat mai sus, pe parcursul anilor prețul de achiziționare a energiei electrice de la CTE Moldovenească a fost mai mic în comparație cu prețul oferit de către participanții la piață din Ucraina. Acest subiect este pe larg discutat în societate, iar argumentul invocat în favoarea prețului mai mic al energiei electrice oferit de către CTE Moldovenească este că această centrală electrică nu achită costul gazelor naturale consumate.

În realitate, precum a fost prezentat în Figura 2.3.2, CTE Moldovenească nu are datoriile la gazele naturale consumate și achită la timp costul combustibilului gazos furnizat de către întreprinderea SRL „Tiraspoltransgaz”.

Este adevărat că prețul reglementat al gazelor naturale livrate centralei CTE Moldovenească de către SRL „Tiraspoltransgaz”, companie-fiică a societății pe acțiuni moldo-ruse SA „Moldovagaz”, este mai mic față de prețul la gazele naturale furnizate de către aceeași întreprindere SA „Moldovagaz” centralelor electrice de termoficare de pe malul drept al râului Nistru.

Astfel, pe partea dreaptă a râului Nistru prețul reglementat al gazelor naturale, care este la momentul actual în vigoare, aprobat de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică în anul 2018, constituie 4 018 lei/mie m³ (fără TVA) sau aproximativ 260,0 \$/mie m³ cu TVA⁶¹.

Pentru comparație, tariful la gazele naturale furnizate de către SRL „Tiraspoltransgaz” centralei electrice CTE Moldovenească a constituit în anul 2018 valoarea de 2 459,95 ruble transnistrene pentru o mie de metri cubi⁶², ceea ce echivalează cu circa 150,0 \$/mie m³.

În același timp, prețul de import al gazelor naturale în anul 2018 de către SA „Moldovagaz” de la SAP „Gazprom” a constituit 217,5 \$/mie m³ [33].

⁶¹ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103742&lang=ro

⁶² <https://ulpmr.ru/ul/show/M1eyE3pTyqRMgNwTRgzAcS94pfndWZ3ykieY>

Tariful de livrare a gazelor naturale consumatorilor industriali de către SRL „Tiraspoltransgaz” pe partea stângă a râului Nistru este mai mic decât prețul de import al gazelor naturale achiziționate de către SA „Moldovagaz” de la SAP „Gazprom”.

Comercializarea unui produs (gaze naturale) la un preț mai mic decât este costul real al acestuia (prețul de import) este lipsită de orice logică economică.

Mai mult decât atât, chiar și în situația în care CTE Moldovenească și alți consumatori industriali de pe malul stâng al râului Nistru achită SRL „Tiraspoltransgaz” costul gazelor naturale consumate la un tarif mai mic decât prețul de import, aceste mijloace financiare nu sunt transferate ulterior în conturile companiei-mamă SA „Moldovagaz”, dar sunt acumulate în contul special al Băncii Republicane Transnistrene și respectiv se creează o datorie în lanț către SAP „Gazprom”.

Într-o scrisoare a Ministerului Economiei din 30.10.2015, publicată drept răspuns la adresarea colectivă a unui grup de 4 000 de cetățeni, este menționat că datoria SA „Moldovagaz” față de SAP „Gazprom” la situația din 01.01.2015 a constituit 4 538 mil. \$, din care 4 091 mil. \$ sau 90% sunt datorii SRL „Tiraspoltransgaz”⁶³.

În Raportul financiar consolidat al SAP „Gazprom” este menționat că la situația din 31.12.2018 SA „Moldovagaz” nu are înregistrate datorii debitoare ca rezultat al neonorării obligațiilor contractuale. În același timp, este menționat că rezerva estimată a pierderilor de credit așteptate constituie 431 660 mil. ruble rusești, ceea ce echivalează cu aproximativ 6 908 mil. \$⁶⁴.

Totuși, în Raportul de activitate pentru Trimestrul IV al anului 2018 al SAP „Gazprom” este menționat că în perioada 2011–2018, din cauza neachitării costului gazelor naturale de către consumatorii de pe malul stâng al râului Nistru, s-a majorat datoria debitoare a Republicii Moldova⁶⁵.

Astfel, din cele enunțate mai sus rezultă că există cel puțin o contradicție de interpretare în diferite rapoarte de activitate ale SAP „Gazprom” în ceea ce privește atribuirea celor

Prin prezenta, referitor la adresarea colectivă în număr de 4000 de petiții din partea cetățenilor Republicii Moldova, colectate și înaintate Ministerului Economiei de către Consiliul Marii Adunări Naționale, comunicăm următoarele.

1) Referitor la punctele 1 și 2:

Datoria SA "Moldovagaz" față de SAP "Gazprom":

- la data de 01.01.2015 a constituit 4538 mln. dolari SUA, din care 4091 mln. dolari SUA sau 90% sunt datorii SAD "Tiraspoltransgaz";
- la data de 01.07.2015 a constituit 4850 mln. dolari SUA, din care 4356 mln. dolari SUA sau 90% sunt datorii SAD "Tiraspoltransgaz".

Cota preponderentă a datoriei o constituie datoria SAD "Tiraspoltransgaz".

2) Referitor la punctul 3:

SA "Moldovagaz" livrează gaze naturale către SAD "Tiraspoltransgaz" în baza:

- Contractului privind condițiile de livrare a gazului natural în Republica Moldova pentru perioada 2007-2011, încheiat la 29.12.2006 dintre SA "Gazprom" și SA "Moldovagaz", inclusiv amendamentele anuale privind extinderea acestuia;
- Contractului privind condițiile de livrare a gazelor naturale de la SAD "Gazprom", încheiat între SA "Moldovagaz" și SAD "Tiraspoltransgaz", încheiat la 11.01.2011, inclusiv amendamentele anuale privind extinderea acestuia.

În cazul neîncheierii contractului de livrare al gazelor naturale între SA "Moldovagaz" și SAD "Tiraspoltransgaz", persistă riscul și există posibilitatea tehnică ca ultima să sustragă nesancționat gaze naturale, cu consecință a locației geografice a regiunii

Figura 3.1.1. Datoria SA „Moldovagaz” la 01.01.2015

⁶³ <https://mei.gov.md/sites/default/files/document/scanned-image-11.pdf>

⁶⁴ <https://www.gazprom.ru/f/posts/65/760043/gazprom-ifrs-2018-12m-ru.pdf>

⁶⁵ <https://www.gazprom.ru/f/posts/01/851439/gazprom-emitent-report-4q-2018.pdf>

aproximativ șapte miliarde de dolari SUA la capitolul „datorii debitoare” sau la „rezervă estimată a pierderilor de credit așteptate”.

Indiferent la care capitol al cheltuielilor sunt atribuite cele aproximativ șapte miliarde de dolari SUA, acestea de fapt reprezintă datoria pentru gazele naturale consumate pe malul stâng al râului Nistru.

Extras din Raportul trimestrial al SAP „Gazprom” pentru trimestrul IV 2018:

„În anii 2011–2018, din cauza neachitării costului gazelor naturale de către consumatorii din Transnistria, au crescut și mai mult datoriile debitoare ale Republicii Moldova.

Neachitățile din partea consumatorilor menționați de gaze naturale conduc spre neîncasarea mijloacelor bănești de către SAP „Gazprom”.

Pe parcursul timpului, reprezentanții autorităților publice din Republica Moldova au interpretat în mod diferit datoria acumulată de SA „Moldovagaz” către SAP „Gazprom” pentru gazele naturale consumate.

Anterior, unii oficiali au declarat că datoria acumulată pentru gazele naturale consumate, inclusiv pe malul stâng al râului Nistru, este datoria totală a Moldovei⁶⁶. Ulterior, aceiași oficiali au declarat că există foarte multe întrebări în ceea ce privește malul stâng al râului Nistru, inclusiv datoria la gazele naturale, despre care trebuie să se discute foarte serios, deoarece Republica Moldova niciodată nu va achita aceste datorii⁶⁷.

Extras din Raportul financiar consolidat al SAP „Gazprom” pentru anul 2018:

„Datoriile debitoare ale SA „Moldovagaz” au constituit zero mil. ruble la situația din 31 decembrie 2018 și 31 decembrie 2017, cu excepția rezervei estimate a pierderilor de credit așteptate, în valoare de 431 660 mil. ruble și 339 481 mil. ruble, la situația din 31 decembrie 2018 și respectiv 31 decembrie 2017”.

Alți reprezentanți ai statului au declarat că datoria malului stâng al Nistrului nu este pusă pe seama cetățenilor de pe malul drept al Republicii Moldova și ea este separată, dar această problemă urmează să fie soluționată în cadrul reglementării și integrării statului Republica Moldova⁶⁸.

De menționat că anterior Guvernul Republicii Moldova a întreprins anumite acțiuni concrete în vederea examinării posibilității transferării datoriilor acumulate pentru gazele

⁶⁶ <https://ru.sputnik.md/video/20170118/10847288/eksklyuziv-sputnik-moldova-dodon-vizit-moskvu.html> (min. 13:00)

⁶⁷ <http://ntv.md/news/23560> (min. 33:00)

⁶⁸ <https://www.privesc.eu/arhiva/73470/Conferinta-de-presa-sustinuta-de-presedintele-Partidului-Socialistilor-din-Republica-Moldova--Zinaida-Greceanii> (min. 36:40)

naturale consumate în partea stângă a râului Nistru către SRL „Tiraspoltransgaz”⁶⁹. Poziția oficială a autorităților publice în acea perioadă a fost că această datorie este datoria pentru gazele naturale consumate în partea stângă a râului Nistru și că datoria directă va fi deja pusă pe seama întreprinderii SRL „Tiraspoltransgaz”⁷⁰.

Poziția actuală a autorităților Republicii Moldova este că datoria pentru gazele naturale livrate de către compania SRL „Tiraspoltransgaz” reprezintă datoria malului stâng al râului Nistru, pe care ar trebui să o negocieze cu SAP „Gazprom”⁷¹.

Produsul intern brut al Republicii Moldova în anul 2018 a constituit cifra de 11,31 mlrd. dolari SUA, comparativ cu 6,91 mlrd. dolari SUA cât valorează datoria companiei SA „Moldovagaz” către SAP „Gazprom”⁷².

La situația zilei de astăzi, există deja o poziție consolidată a autorităților publice ale Republicii Moldova în privința datoriilor în valoare de peste șase miliarde de dolari SUA din partea SA „Moldovagaz” către SAP „Gazprom”, și anume că acestea reprezintă datoria companiei SRL „Tiraspoltransgaz” de pe malul stâng al râului Nistru.

În conformitate cu Planul de acțiuni pentru situații excepționale pe piața gazelor naturale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 207/2019, sunt luate în considerare două scenarii de risc probabile de limitare sau chiar de sistare a furnizării de gaze naturale din cauza datoriilor Republicii Moldova față de SAP „Gazprom”.

Datoria istorică a SA „Moldovagaz” către SAP „Gazprom” pentru gazele naturale consumate pe partea dreaptă a râului Nistru constituie circa 500 mil. dolari SUA⁷³.

Acumularea datoriilor de către SA „Moldovagaz” pentru gazele naturale consumate pe teritoriul din partea stângă a râului Nistru este strâns legată de achiziția de energie electrică de la centrala electrică CTE Moldovenească, care a fost achiziționată în ultimii ani prin intermediul companiei de stat SA „Energocon” (Figura 3.1.2). Încetarea achiziției energiei electrice de la CTE Moldovenească va conduce la încetinirea acumulării datoriilor la gazele naturale.

CTE Moldovenească deține un avantaj competitiv enorm în fața altor ofertanți care participă la piața energiei electrice din Republica Moldova, și anume faptul că tariful la gazele naturale consumate de către această centrală electrică este considerabil mai mic comparativ cu sursele de generare de pe malul drept al râului Nistru sau din Ucraina (Figura 3.1.3).

⁶⁹ <https://gov.md/ro/content/premierul-pavel-filip-s-intalniti-cu-vicepresedintele-gazprom-valerii-golubev>

⁷⁰ https://www.publika.md/pavel-filip-datoria-istorica-a-moldovei-fata-de-gazprom-va-fi-esalonata-pentru-o-perioada-de-15-ani_2895031.html (min. 1:08)

⁷¹ <http://tv8.md/tv8-show/cutie-neagra-cu-mariana-rata-vadim-branzan-ministrul-economiei-06-08-19/> (min. 44:38)

⁷² <https://tradingeconomics.com/moldova/gdp>

⁷³ <https://moldova.europalibera.org/a/28242783.html>

Figura 3.1.2. Schema de acumulare a datoriilor pentru gazele naturale de către SA „Moldovagaz”

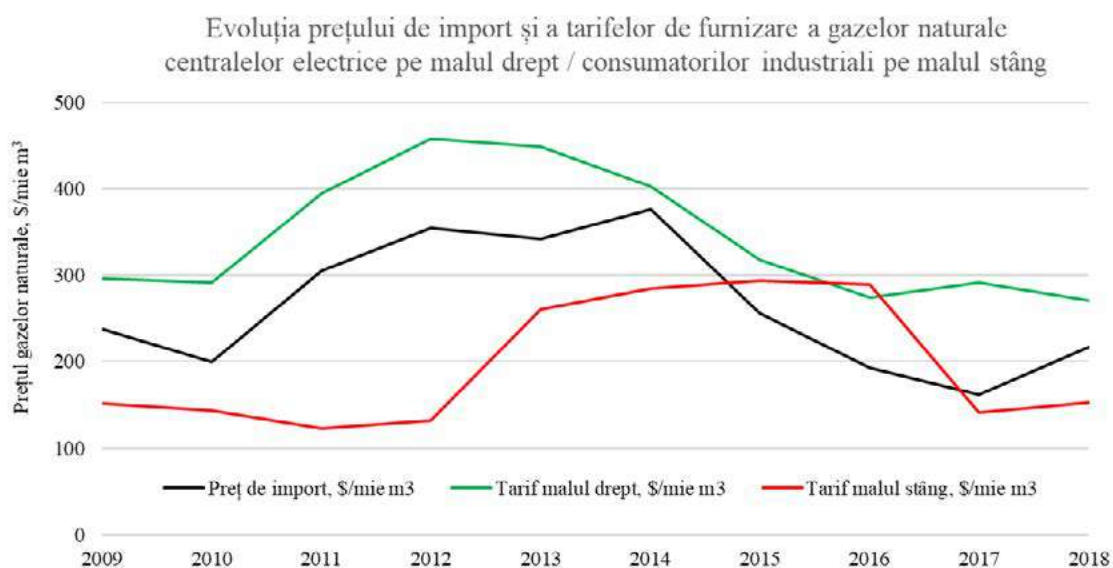

Figura 3.1.3. Evoluția prețului de import și a tarifelor la gazele naturale [34, 35, 36, 37]

Astfel, după cum poate fi observat în graficul de mai sus, pe parcursul ultimilor zece ani, cu excepția anilor 2015–2016, tariful de furnizare a gazelor naturale consumatorilor industriali pe partea stângă a râului Nistru a fost mai mic decât tariful de furnizare a gazelor naturale centralelor electrice de termoficare de pe malul drept al râului Nistru și chiar mai mic decât prețul de import. În actele de aprobare a tarifelor la gazele naturale în partea stângă a râului Nistru, pentru anii 2011–2012, este indicat expres că acest tarif a fost aprobat pentru gazele naturale consumate la producerea energiei electrice destinate consumului în afara teritoriului malului stâng al Nistrului⁷⁴.

⁷⁴ <https://www.ulpmr.ru/ul/show/o0qnHArBq5xvBvlyqEwebKbJobl0faut0rZY=>

3.2. Diversificarea surselor și căilor de import al energiei

Contractul de livrare a gazelor naturale în Republica Moldova, încheiat între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom”, expiră la data de 31 decembrie 2019.

În același timp, la 31 decembrie 2019 expiră și contractul pentru tranzitarea gazelor naturale prin Ucraina, încheiat între SAP „Gazprom” și compania „Naftogaz Ucraina”.

La nivelul Uniunii Europene au loc negocieri tripartite între părți, fiind reprezentate de către Comisia Europeană, compania „Naftogaz Ucraina” și SAP „Gazprom”, care vizează subiectul tranzitului gazelor naturale în Europa prin Ucraina începând cu 01 ianuarie 2020⁷⁵.

De asemenea, reprezentanții oficiali ai Republicii Moldova, împreună cu conducerea întreprinderii SA „Moldovagaz”, au inițiat negocieri cu SAP „Gazprom” cu privire la contractele de furnizare a gazelor naturale consumatorilor din țară și cu privire la tranzitul combustibilului gazos prin gazoductul transbalcanic începând cu 01 ianuarie 2020⁷⁶.

Mai mult decât atât, în cadrul celei de-a XV-a reuniuni a Comisiei interguvernamentale moldo-ruse pentru colaborare economică, care a avut loc la Chișinău în perioada 18–19 septembrie 2019, a fost introdusă pe agenda discuțiilor și reglementarea datoriilor companiei SA „Moldovagaz” față de SAP „Gazprom”⁷⁷.

Indiferent dacă se va ajunge la o înțelegere privind prelungirea contractelor de livrare și tranzit al gazelor naturale începând cu anul 2020, Republica Moldova rămâne în continuare vulnerabilă în ceea ce privește securitatea și fiabilitatea alimentării cu energie.

În situația în care Uniunea Europeană, Ucraina și Federația Rusă nu vor ajunge la un consens în privința tranzitului de gaze naturale, consumatorii finali vor avea de suferit, deoarece de poziția oficială a Republicii Moldova nu depinde aproape nimic în negocierile tripartite menționate.

Pentru a beneficia pe deplin de căile alternative de livrare a gazelor naturale, care, de asemenea, vor oferi o poziție mai puternică în negocierea noilor contracte de livrare a combustibilului gazos, trebuie să fie implementate proiectele de infrastructură incluse în documentele de politică energetică și planurile de dezvoltare ale operatorilor sistemului de transport în sectorul gazelor naturale și în sectorul electroenergetic.

Figura 3.2.1. Schema de extindere a gazoductului Iași-Ungheeni⁷⁸

⁷⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_19_5689

⁷⁶ <https://www.moldovagaz.md/rom/centrul-de-presa/comunicate-de-presa/comunicat-de-presa-1387>

⁷⁷ <https://www.moldovagaz.md/rom/centrul-de-presa/comunicate-de-presa/comisia-interguvernamentala-moldo-rusa-pentru-colaborarea-economica>

⁷⁸ <https://www.vmtg.md/images/doc/PLAN-DE-DEZVOLTARE.pdf>

Astfel, pentru operaționalizarea completă a gazoductului Iași-Ungheni este necesară extinderea acestuia până la Chișinău, prin construcția tronsonului Ungheni-Chișinău. Pentru creșterea gradului de securitate energetică a țării, este necesară consolidarea rețelei interne de transport al gazelor naturale, prin construcția unui tronson nou Ungheni-Bălți. Astfel, în zona centrală a țării va fi construită rețeaua buclată Ungheni-Chișinău-Șoldănești-Bălți-Ungheni.

Finalizarea construcției gazoductului Ungheni-Chișinău este preconizată până la sfârșitul anului 2019, însă operaționalizarea acestuia ar fi posibilă numai începând cu luna martie 2020. Potrivit reprezentanților oficiali ai Republicii Moldova, dificultățile privind punerea în funcțiune a acestui gazoduct se atestă pe teritoriul României și vizează necesitatea de consolidare a rețelei interne de transport al gazelor pe segmentul Onești-Gherăiești-Lețcani, precum și a stațiilor de comprimare Onești și Gherăiești⁷⁹.

O altă alternativă de alimentare cu gaze naturale a consumatorilor din Republica Moldova, în caz de sistare a tranzitului prin Ucraina, reprezintă asigurarea fluxului reversibil prin gazoductul trans-balcanic (Figura 3.2.2).

În această situație, alimentarea consumatorilor din Chișinău, unde se utilizează circa 2/3 din întregul volum de gaze naturale din țară, ar fi posibilă prin gazoductul branșament Tocuz-Căinari-Mereni.

Potrivit operatorului sistemului de transport în domeniul gazelor naturale din Ucraina, întreprinderea „Ukrtransgaz” JSC, pentru operaționalizarea gazoductului transbalcanic în regim de revers până la sfârșitul anului 2019 urmează a fi realizate investiții în infrastructura de transport și stațiile de măsurare gaze Căușeni (Republica Moldova) și Grebeniki (Ucraina).

A treia alternativă pentru furnizarea gazelor naturale în cazul sistării tranzitului prin Ucraina constă în stocarea gazelor naturale în depozitele subterane din țara vecină.

Ucraina deține cea mai puternică infrastructură de stocare a gazelor naturale

Figura 3.2.2. Schema de asigurare a fluxului reversibil prin gazoductul transbalcanic⁸⁰

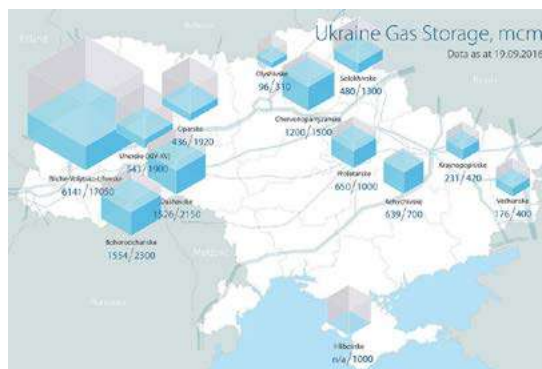

Figura 3.2.3. Schema depozitelor de stocare a gazelor din Ucraina⁸¹

⁷⁹ http://www.realitatea.md/live-ministrul-de-externe-nicu-popescu-participa-la-emisiunea-punctul-pe-azi_99468.html (min. 38:25)

⁸⁰ <http://utg.ua/utg/media/news/2019/08/ukrtransgaz-i-moldovagaz-gotuyut-novij-marshrut-importu-gazu-z-rumunii.html>

⁸¹ <https://annualreport2015.naftogaz.com/en/operacijna-dijalnist/pidzemne-zberigannya-gazu/>

din Europa, care permite depozitarea a peste 30 mlrd. m³ de combustibil gazos (Figura 3.2.3).

În partea de vest a Ucrainei sunt concentrate cele mai voluminoase depozite de stocare, iar cel mai apropiat de Republica Moldova este depozitul de la Bogorodceni, a cărui capacitate constituie 2,3 mlrd. m³.

Soluția de stocare a gazelor naturale în depozitele subterane din Ucraina constituie un subiect de pe agenda discuțiilor oficiale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană⁸².

În situația dată, aprovizionarea cu gaze naturale a consumatorilor din Republica Moldova este posibilă prin asigurarea fluxului reversibil pe gazoductul interconector de la nordul țării Alexeevca-Drochia, iar pentru alimentarea consumatorilor din Chișinău servește rețeaua internă de transport a gazelor naturale Drochia-Bălți-Șoldănești-Chișinău.

În cazul sistării tranzitului de gaze naturale prin Ucraina începând cu 01 ianuarie 2020, Republica Moldova va putea să-și asigure necesarul de consum prin intermediul gazoductelor interconectoare cu flux reversibil, fiind necesare operaționalizarea a cel puțin două gazoducte care ar permite acoperirea sarcinii de vârf.

Capacitățile de transport prin gazoductele cu flux reversibil Alexeevca-Drochia și Iași-Ungheni nu sunt suficiente pentru acoperirea întregii sarcini de vârf de pe partea dreaptă a râului Nistru.

Sistarea tranzitului de gaze naturale prin Ucraina începând cu 01 ianuarie 2020 și alimentarea cu gaze naturale a consumatorilor din Republica Moldova prin gazoductele cu flux reversibil ar presupune sistarea activității centralei electrice CTE Moldovenească, al cărei combustibil de bază îl constituie gazele naturale⁸³.

Sistarea activității centralei electrice CTE Moldovenească din cauza limitării furnizărilor de gaze naturale va afecta fiabilitatea alimentării cu energie electrică a consumatorilor finali de pe malul drept al Nistrului, dar în același timp aceasta va contribui la încetarea acumulării datoriilor la gazele naturale de către SA „Moldovagaz”.

Autoritățile responsabile de securitatea energetică a țării ar trebui să aibă în vedere alternative privind alimentarea cu energie electrică a consumatorilor de pe malul drept al râului Nistru în cazul în care CTE Moldovenească își va sista activitatea, iar SA „Energocom” nu va mai fi în stare să-și onoreze obligațiile contractuale în ceea ce privește furnizarea întregului volum de energie electrică prevăzut în graficele de sarcină.

În acest sens, autoritățile responsabile de domeniul energetic ar trebui să inițieze negocieri cu Ucraina. Mai mult decât atât, această acțiune este stipulată și în programul de activitate al Guvernului⁸⁴.

⁸² <https://mei.gov.md/ro/content/securitatea-energetica-republicii-moldova-discutata-la-moscova-si-bruxelles>

⁸³ <http://moldgres.com/wp-content/uploads/2019/02/press-reliz-zao-moldavskaja-gres-za-2018-god.pdf>

⁸⁴ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/program_de_guvernare_0.pdf

Extras din Programul de activitate al Guvernului Sandu din 2019 „Vom încheia contracte de livrare a energiei electrice cu Ucraina și vom rezilia contractul de livrare a energiei electrice din Transnistria”.

Furnizarea unor volume limitate din punct de vedere tehnic de gaze naturale dinspre partea dreaptă a râului Nistru către consumatorii de pe malul stâng al Nistrului oferă autorităților moldovenești o poziție foarte puternică de negociere în ceea ce privește reglementarea datoriilor la combustibilul gazos de circa șapte miliarde dolari SUA acumulate de către SRL „Tiraspoltransgaz” față de SA „Moldovagaz”.

În ceea ce privește sectorul energiei electrice, în conformitate cu *Foiaia de parcurs pentru sectorul electroenergetic din Republica Moldova*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2015, sunt prevăzute trei proiecte majore de interconexiune asincronă cu sistemul energetic al României⁸⁵:

- i) Stația back-to-back Vulcănești + Linia electrică aeriană 330 kV Vulcănești-Chișinău;
- ii) Stația back-to-back Strășeni + Linia electrică aeriană 400 kV Iași-Ungheni-Strășeni;
- iii) Stația back-to-back Bălți + Linia electrică aeriană 400 kV Suceava-Bălți.

De asemenea, consolidarea rețelei interne de transport al energiei electrice prin construcția circuitului doi pentru liniile electrice aeriene (LEA):

- iv) LEA 330 kV Chișinău-Strășeni,
- v) LEA 330 kV Strășeni-Bălți, precum și construcția liniilor electrice aeriene noi, simplu circuit:
- vi) LEA 330 kV Bălți-Râbnîța,
- vii) LEA 330 kV Strășeni-Râbnîța, concomitent cu construcția celui de-al doilea circuit pentru linia electrică aeriană:
- viii) LEA 330 kV Bălți-CHE Dnestrovsc va permite majorarea capacității de import al energiei electrice din Ucraina și minimizarea situațiilor privind congestiile [38].

Consolidarea liniei electrice aeriene 330 kV Bălți-CHE Dnestrovsc este de o importanță strategică pentru Republica Moldova în condițiile în care această LEA reprezintă singura interconexiune cu sistemul electroenergetic al Ucrainei, având clasa de tensiune foarte înaltă – 330 kV, care nu tranzitează teritoriul necontrolat din partea stângă a râului Nistru (Figura 3.2.4).

În ceea ce privește ordinea prioritara de construcție a liniilor electrice, stația back-to-back Vulcănești și LEA 330 kV Vulcănești-Chișinău reprezintă proiectul de primă importanță pentru autoritățile naționale, în situația în care persistă incertitudini în privința orizontului de

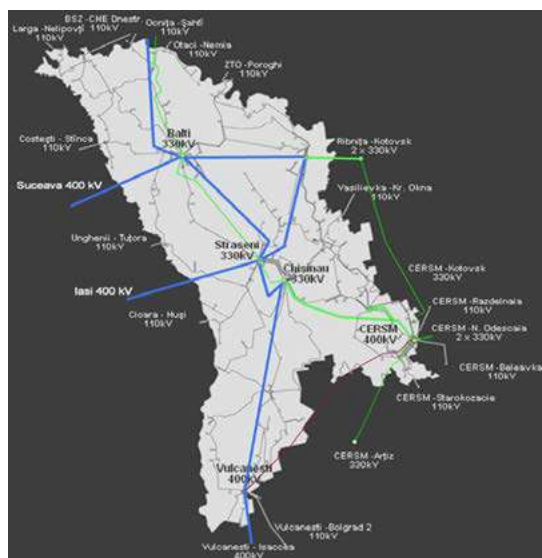

Figura 3.2.4. Schema de dezvoltare a rețelei electrice de transport⁸⁶

⁸⁵ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=77316&lang=ro

⁸⁶ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=99540&lang=ro

timp pentru interconectarea sincronă a sistemului electroenergetic al Ucrainei cu Rețeaua Europeană a Operatorilor de Transport și de Sistem pentru Energie Electrică (ENTSO-E)⁸⁷.

Mai mult decât atât, construcția stației back-to-back Vulcănești și LEA 330 kV Vulcănești-Chișinău reprezintă un proiect de interes comun în cadrul Comunității Energetice, deoarece aduce beneficii atât Republicii Moldova în calitate de parte contractantă la Tratat, cât și României ca stat-membru al Uniunii Europene⁸⁸.

Proiectele de interes ale Comunității Energetice și proiectele de interes comun beneficiază de proceduri simplificate de autorizare și de alocarea transfrontalieră a costurilor.

3.3. Integrarea pe piețele energetice regionale

Actualmente piața angro a energiei electrice din Republica Moldova este limitată din punctul de vedere al ofertelor participante. La achizițiile anuale de energie electrică lansate începând cu anul 2017 de către furnizorii reglementați și operatorii de sistem participă unii și aceiași ofertanți: CTE Moldovenească și furnizori din Ucraina „DTEK Pavlogradugol” PJSC și „Donbasenergo” PJSC.

Compania de stat SA „Energocom” participă la piața angro cu oferte care includ agregarea surselor de energie electrică CTE Moldovenească și „DTEK Pavlogradugol” PJSC.

Ofertanții din România nu participă la piața angro din Republica Moldova din cauza că sistemele electroenergetice vecine nu sunt sincronizate între ele, iar accesul în regim insular la interconectori oferă capacități insuficiente pentru acoperirea necesarului de consum al energiei.

În schimb, interconexiunile puternice cu Ucraina, țară care, de asemenea, este parte contractantă la Tratatul Comunității Energetice, oferă accesul la un portofoliu de generare a surselor de energie electrică cu capacitatea instalată de circa 55 GW.

În rapoartele Grupului de Observatori privind achiziția de energie electrică, precum și în Policy Brief-ul *Reforma pieței de energie electrică din Moldova*, Secretariatul Comunității

Figura 3.3.1. Cuplarea piețelor angro de energie electrică din Republica Moldova și Ucraina⁸⁹

⁸⁷ <https://www.entsoe.eu/news/2017/07/07/entsoe-ce-agreement-conditions-future-grid-connections-with-ukraine-moldova/>

⁸⁸ <https://www.energy-community.org/regionalinitiatives/infrastructure/PLIMA.html>

Energetice a formulat recomandări în privința cuplării piețelor angro de energie electrică dintre Republica Moldova și Ucraina (Figura 3.3.1).

În statul vecin Ucraina, deja începând cu data de 01 iulie 2019 a fost lansată bursa de energie destinată tranzacțiilor cu resurse energetice și energie electrică.

Operatorul comercial SE „Market Operator” gestionează bursa de energie CE „Ukrainian energy exchange”⁹⁰.

Prețul mediu ponderat de tranzacționare a energiei electrice pe piața zilei următoare în septembrie 2019 a constituit 1.623,41 hrivne ucrainene per MWh, ceea ce echivalează cu 65,60 \$/MWh, mai scump în comparație cu prețul de achiziție actual de la compania de stat SA „Energocon” în valoare de 54,2 \$/MWh⁹¹. De notat că prețul de achiziție de către SA „Energocon” de la „DTEK Pavlogradugol” PJSC este de 64,0 \$/MWh.

În calitate de participanți înregistrați la piața zilei următoare, începând cu lansarea pieței în Ucraina, au fost înregistrați 21 de producători, 32 de operatori ai sistemului de distribuție, 243 de furnizori, operatorul sistemului de transport și cumpărătorul garantat⁹².

Pentru integrarea piețelor de energie electrică din Republica Moldova și Ucraina este necesară adoptarea unor norme comune de operare a pieței. *Regulile pieței energiei electrice*⁹³, aprobate de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică încă în anul 2015, ar trebui adaptate la noile condiții de organizare a pieței moderne a energiei.

Participarea la o piață transparentă cu un număr mai mare de ofertanți și de cumpărători, care concurează între ei, va conduce spre îmbunătățirea prețurilor la energie electrică, de pe urma cărora vor avea de câștigat consumatorii finali.

La momentul actual în Republica Moldova încă nu există un cadru normativ de reglementare a pieței angro pentru tranzacționarea energiei electrice pe perioade scurte de timp, precum este piața pentru ziua următoare, piața pe parcursul zilei și piața de echilibrare.

Pachetul energetic III în domeniul energiei electrice a fost transpus parțial în legislația națională prin adoptarea *Legii nr. 107/2016 cu privire la energia electrică*⁹⁴ și aprobarea *Regulamentului privind accesul la rețelele electrice de transport pentru schimburile transfrontaliere și gestionarea congestiilor în sistemul electroenergetic*⁹⁵.

Dezvoltarea piețelor concurențiale și integrarea lor regională și europeană reprezintă unul din cele trei obiective generale asumate în conformitate cu *Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013⁹⁶.

Într-o perspectivă de timp mai îndelungată, după ce vor fi construite interconexiunile electroenergetice cu România, va fi posibilă cuplarea și cu piața energetică a României.

În prezent, piața concurențială din România funcționează în regim cuplat cu piețele de energie electrică din Cehia, Slovacia și Ungaria (Figura 3.3.2).

Astfel, spre exemplu, prețul mediu ponderat de tranzacționare a energiei electrice pe piața zilei următoare, pe parcursul lunii august 2019, a constituit 301,28 lei românești per

89 https://ua.energy/wp-content/uploads/2017/04/Presentation_MC_Integration-of-Ukraine-IPS-to-ENTSO-E.pdf

90 <https://www.ueex.com.ua/eng/>

91 https://www.oree.com.ua/index.php/main/get_by_id/540

92 https://www.oree.com.ua/index.php/main/get_by_id/510

93 http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=89758&lang=ro

94 http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105978&lang=ro

95 http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=98884&lang=ro

96 http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=68103&lang=ro

MWh, ceea ce echivalează cu aproximativ 70,07 \$/MWh, comparabil cu prețul de pe piața din Ucraina⁹⁷.

Piața zilei următoare din România include 120 de producători, care gestionează un portofoliu de circa 20 GW putere instalată, 8 operatori de distribuție, operatorul de transport, operatorul comercial și 104 furnizori⁹⁸.

Piața concurențială de energie din România este considerată pe drept o piață dezvoltată, cu o experiență de 14 ani de funcționare, și una dintre cele mai echilibrate din punctul de vedere al structurii surselor de generare.

Figura 3.3.2. Piețele cuplate „4M Market Coupling”⁹⁹

3.4. Implementarea proiectelor de eficiență energetică și energie regenerabilă

Asigurarea durabilității sectorului energetic și combaterea schimbărilor climatice constituie unul din obiectivele politicii de stat în domeniul energetic.

În situația Republicii Moldova implementarea proiectelor de eficiență energetică și valorificare a surselor de energie regenerabilă contribuie la diminuarea gradului de dependență energetică a țării și totodată reprezintă aportul național la combaterea schimbărilor climatice.

Implementarea unor asemenea proiecte este caracterizată de o inerție mare de timp, fiind necesară parcurgerea etapei de elaborare a proiectelor de execuție, precum și punerea în operă a lucrărilor de construcție propriu-zise.

Legea nr. 10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile a introdus trei scheme noi de sprijin destinate producătorilor de energie electrică din surse regenerabile. Legea nr. 139/2018 cu privire la eficiența energetică a introdus o nouă sursă de finanțare a proiectelor în domeniul eficienței energetice numită schemă de obligații (Figura 3.4.1).

La momentul actual, din cele trei instrumente financiare puse la dispoziție prin intermediul Legii privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile este aplicat numai mecanismul contorizării nete, destinat consumatorilor mici (prosumatorilor) de energie electrică.

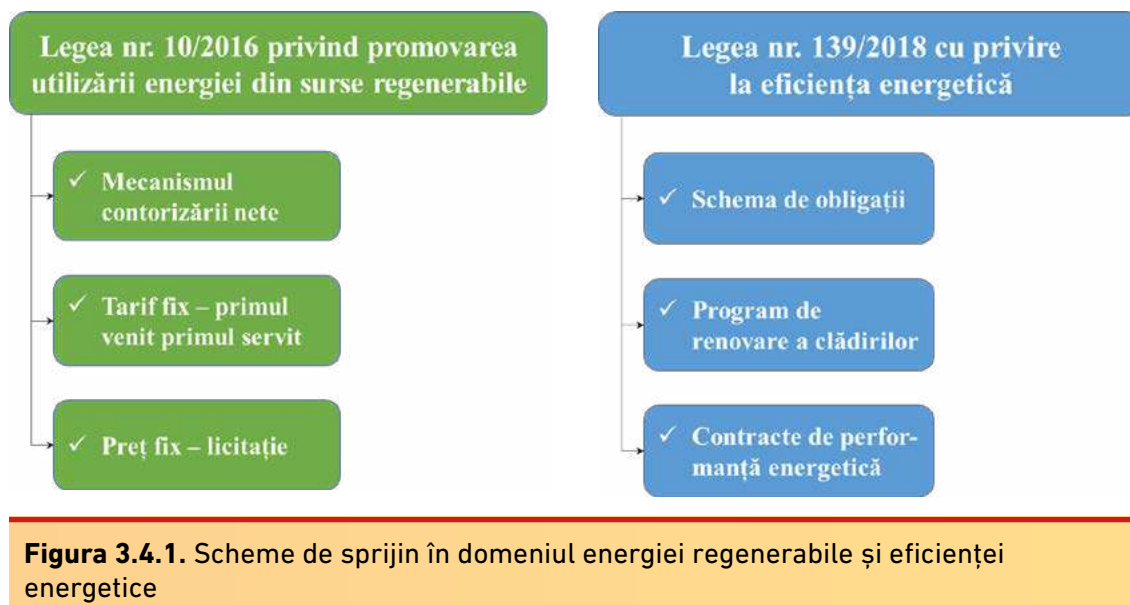
Celelalte două instrumente financiare nu vor putea fi puse în aplicare până când Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică nu va aproba valorile tarifelor fixe și prețurile plafon aferente tehnologiilor eligibile aprobate de către Guvern¹⁰⁰. La momentul elaborării prezentului studiu de Politici Publice, ANRE a publicat pentru consultări publice

⁹⁷ https://www.opcom.ro/opcom/uploads/doc/rapoarte/lunar/R_1909_RO.pdf

⁹⁸ <https://www.anre.ro/download.php?f=hq99ig%3D%3D&t=vdeyut7dlcecrLbbvY%3D>

⁹⁹ <https://slideplayer.com/slide/10664372/>

¹⁰⁰ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108822&lang=ro

proiectul tarifelor fixe și al prețurilor plafon pentru energia electrică produsă din surse regenerabile¹⁰¹.

La etapa de consultare publică a Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2019–2020 era preconizată organizarea a două licitații pentru capacitățile de generare a energiei electrice din surse regenerabile în termen de până în iunie 2020¹⁰². În versiunea finală a Planului aprobat de către Guvern nu se regăsește o asemenea acțiune în orizontul de timp până în iunie 2020¹⁰³.

Eficiența energetică poate fi considerată ca o resursă suplimentară de energie, care este disponibilă local, iar valorificarea potențialului acesteia contribuie la consolidarea securității energetice a țării prin reducerea nivelului de dependență față de sursele străine.

Cel mai mare consumator de energie din Republica Moldova este sectorul rezidențial, în care se consumă 50% din toată energia din țară. În comparație cu sectoarele economiei naționale, sectorul rezidențial nu generează bunuri și servicii, însă contribuie substanțial la valoarea înaltă a intensității energetice a economiei Republicii Moldova (Figura 3.4.2).

Pentru producerea bunurilor și serviciilor (Produsul Intern Brut) în Republica Moldova se consumă de trei ori mai multă energie decât în Uniunea Europeană. Intensitatea energetică a economiei naționale în anul 2015 a constituit 0,411 tone echivalent petrol/1.000 \$ PIB¹⁰⁴, în comparație cu circa 0,137 tone echivalent petrol/1.000 \$ PIB valoarea medie a țărilor Uniunii Europene¹⁰⁵.

¹⁰¹ <http://www.anre.md/storage/upload/projects/announcements//tmp/phpTG3adw/Not%C4%83%20informativ%C4%83%20coeficien%C8%9Bi%20specifici%20pentru%20publicare.docx>

¹⁰² http://particip.gov.md/public/documente/143/anexe/ro_6516_PAG-spre-consultareavizare.pdf

¹⁰³ http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117054&lang=ro

¹⁰⁴ https://particip.gov.md/public/documente/130/ro_5863_Proiect-HG-integral.pdf

¹⁰⁵ https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nrg_ind_ei&lang=en

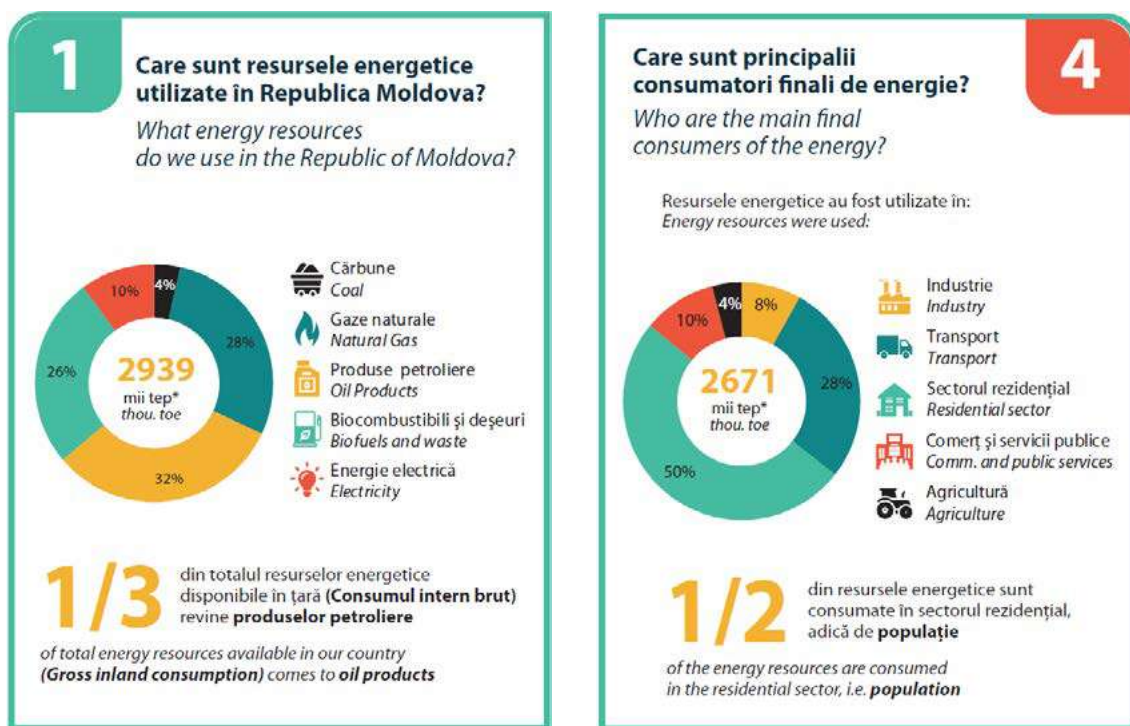

Figura 3.4.2. Structura consumului de energie și resurse energetice în Republica Moldova¹⁰⁶

Cererea de finanțare în sectorul rezidențial este foarte înaltă, dar în același timp acest sector de consum posedă cel mai înalt potențial de eficientizare energetică.

Proiectele de îmbunătățire a eficienței energetice în clădiri sunt proiecte complexe, deoarece vizează intervenții atât la componentele anvelopei și sistemele inginerești, cât și măsuri de renovare care nu sunt strict legate de eficiență energetică, dar care sunt strict necesare pentru a proteja măsurile de bază, cum ar fi renovarea acoperișurilor, construcția sistemelor de scurgere a apelor pluviale, reabilitarea sistemelor de ventilare etc.

Mai mult decât atât, în comparație cu proiectele de infrastructură energetică, mari și de interes național, proiectele de eficiență energetică sunt locale, de scară mică, ceea ce implică un număr mare de personal și costuri de administrare înalte la implementarea acestora.

În plus, experiența acumulată a fondurilor dedicate pentru finanțarea măsurilor de eficiență energetică în clădiri demonstrează că gradul de absorbție a fondurilor este scăzut, iar viteza de implementare a proiectelor este lentă¹⁰⁷.

În cadrul proiectului de înlocuire a ferestrelor în casele scărilor blocurilor locative din municipiul Chișinău, administrate de către întreprinderile municipale de gestionare a fondului locativ, au fost valorificate numai 15 mil. lei din cei 90 mil. lei alocați pentru această activitate în cadrul Proiectului Facilitatea de Finanțare a Eficienței Energetice în sectorul rezidențial din Moldova¹⁰⁸.

¹⁰⁶ http://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/balanta_energetica/Bilanta_energetica_2017.pdf

¹⁰⁷ http://viitorul.org/files/library/5289294_md_policy_brief_8.pdf

¹⁰⁸ <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/achizitii-publice/cum-a-fost-compromis-proiectul-de-schimbare-a-ferestrelor-la-blocurile-din-chisinau>

În conformitate cu Legea bugetului de stat pentru anul 2019 nr. 303/2018¹⁰⁹, alocațiile prevăzute inițial pentru Fondul pentru Eficiență Energetică au constituit 480 mil. lei, dintre care 400 mil. lei din contul contribuțiilor achitate conform schemei de obligații în domeniul eficienței energetice.

Pentru comparație, valoarea proiectelor aprobate spre finanțare de către Fondul pentru Eficiență Energetică timp de șase ani, în perioada 2012–2017, a constituit circa 460 mil. lei pentru 278 de proiecte de îmbunătățire a eficienței energetice și valorificare a surselor de energie regenerabilă¹¹⁰.

La începutul anului 2019, Agenția pentru Eficiență Energetică a absorbit Fondul pentru Eficiență Energetică, iar în septembrie 2019 Parlamentul a rectificat Legea bugetului de stat pentru anul 2019, prin care au fost reduse de 12 ori alocațiile destinate Fondului, de la 480 mil. lei până la 40 mil. lei.

Proiectul „Eficiență energetică și izolarea termică a clădirilor publice și a blocurilor locative din municipiul Chișinău”¹¹¹, cu un buget total de 25 mil. Euro, finanțat de către Banca Europeană de Investiții, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Fondul Parteneriatului Europei de Est pentru Eficiență Energetică și Mediu, se află la o etapă incipientă de implementare. Acordul de împrumut a fost semnat în decembrie 2016¹¹², în aprilie 2019 a fost organizată prima licitație de lucrări, iar până în prezent nu a fost inițiat încă niciun proiect¹¹³.

În scopul consolidării securității energetice a Republicii Moldova și diminuării gradului de dependență energetică, este necesară creșterea nivelului de valorificare a resurselor financiare alocate pentru proiectele de îmbunătățire a eficienței energetice și valorificare a surselor de energie regenerabilă.

În acest context, Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2019–2020 prevede elaborarea *Programului cu privire la implementarea obligației privind renovarea clădirilor autorităților administrației publice centrale de specialitate și a Strategiei sectoriale pentru renovarea fondului imobiliar național pe termen lung*, care rezultă din Legea nr. 139/2018 cu privire la eficiența energetică. În același timp, Planul de acțiuni al Guvernului nu prevede elaborarea și aprobarea *Planului național pentru creșterea numărului de clădiri al căror consum de energie este aproape egal cu zero*, prevăzut de Legea nr. 128/2014 privind performanța

109 http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113077&lang=ro#

110 <https://mei.gov.md/ro/content/fondul-pentru-eficienta-energetica-au-fost-oferite-4585-milioane-de-lei-pentru-finantarea>

111 https://www.chisinau.md/public/files/anu_2017/comunicate/Prezentare_Proiect_Ef._Energ._-200217_ROM.pdf

112 <https://www.chisinau.md/libview.php?l=ro&idc=403&id=16971&t=/Presa/Comunicate-de-presa/Semnarea-Acordului-de-Imprumut-privind-eficienta-energetica>

113 <https://ecept.ebrd.com/delta/viewNotice.html?displayNoticId=8282729>

energetică a clădirilor. Aceste activități vor contribui la consolidarea securității energetice a Republicii Moldova.

Constatări locale

Achiziția energiei electrice de la CTE Moldovenească face să crească datoriile Republicii Moldova la gazele naturale față de SAP „Gazprom”, deoarece SRL „Tiraspoltransgaz” nu transferă în conturile SA „Moldovagaz” costul gazelor naturale livrate în regiune, iar aceasta subminează securitatea energetică a statului.

Operaționalizarea interconexiunilor electroenergetice și de gaze naturale cu România contribuie la consolidarea securității energetice a Republicii Moldova prin diversificarea surselor și traseelor de import al resurselor energetice.

Liberalizarea completă a pieței energiei electrice din Republica Moldova și cuplarea cu piața energetică din Ucraina oferă acces la un număr mai mare de participanți ofertanți și o competiție mai mare a prețurilor pe piața angro.

Potențialul de eficiență energetică și al surselor de energie regenerabilă este încă puțin valorificat. Punerea în aplicare a schemelor de sprijin dedicate producătorilor de energie electrică din surse regenerabile și avansarea în implementarea proiectelor de eficiență energetică contribuie la consolidarea securității energetice a Republicii Moldova.

CONCLUZII

1. Achiziția energiei electrice de la CTE Moldovenească are legătură directă cu acumularea datoriilor la gazele naturale de către SA „Moldovagaz” față de SAP „Gazprom”. CTE Moldovenească produce energie electrică din gaze naturale, pentru consumul cărorora achită conform tarifului aprobat în conturile SRL „Tiraspoltransgaz”. Datoria se formează din cauza că SRL „Tiraspoltransgaz” nu transferă în conturile SA „Moldovagaz” costul gazelor naturale livrate în partea stângă a râului Nistru. Tuturor guvernărilor le-a convenit schema de achiziționare a energiei electrice la prețuri ieftene de la CTE Moldovenească, sub pretextul protecției consumatorilor, însă în realitate aceasta a condus la majorarea datoriei SA „Moldovagaz” față de SAP „Gazprom”, ceea ce pune în pericol securitatea energetică a țării.
2. Secretariatul Comunității Energetice a contribuit semnificativ la transparentizarea procedurii de achiziționare anuală a energiei electrice, deși în rapoartele Grupului de Observatori și în Policy Brief-ul publicat la 29 iulie 2019 se menționează necesitatea eforturilor suplimentare pentru a asigura în continuare un proces transparent și competitiv.
3. Pe parcursul celor trei ani de aplicare a Instrucțiunii privind achiziționarea anuală a energiei electrice, elaborată cu suportul Secretariatului Comunității Energetice, învingătoare a concursului a fost desemnată compania de stat SA „Energocom”. Beneficiul brut al SA „Energocom” din activitatea de intermediere și agregare a contractelor de comercializare a energiei electrice constituie circa 1 milion de dolari SUA per an:

Perioada contractuală de livrare a energiei electrice	Cantitatea de energie electrică tranzacționată, mii MWh/an	Marja comercială specifică, \$/MWh	Beneficiul anual brut, \$/an
01.04.2017 – 31.03.2018	2 915,6	0,3	874 680
01.04.2018 – 31.03.2019	2 936,8	0,4	1 174 720
01.04.2019 – 31.03.2020	3 190,0*	0,4	1 276 000

*estimat în conformitate cu caietele de sarcini ale operatorilor de sistem și furnizorilor reglementați

Rămâne neclar până în prezent din ce considerente alți participanți la piața angro de energie electrică în calitate de ofertanți au decis să se retragă din concurs în ultimul moment și și-au prezentat ofertele către SA „Energocom”.

În același timp, nu este de înțeles motivația SA „Energocom” de a reduce prețul ofertei financiare la etapa de negocieri asupra prețului, în cadrul achiziției din anul 2019, cunoscând deja că ceilalți doi furnizori precalificați s-au retras din concurs, iar SA „Energocom” a rămas singura companie participantă la licitație.

4. În contextul în care în România din anul 2007, iar în Ucraina de la 01 iulie 2019 funcționează piața competitivă de energie electrică, cu încheierea tranzacțiilor cu o zi înaintea livrării și în ziua livrării, Republica Moldova rămâne singura țară din regiune unde comercializarea energiei electrice pe piața angro are loc numai în baza contractelor bilaterale.

Interconexiunile electroenergetice dintre Republica Moldova și Ucraina, precum și modelul de organizare a pieței de energie electrică în ambele țări – părți contractante la

- Comunitatea Energetică, în conformitate cu prevederile Pachetului energetic III, permit cuplarea acestor două piețe într-o piață regională.
5. În pofida faptului că în societate se cunoaște despre existența datoriei la gazele naturale consumate în partea stângă a râului Nistru și despre introducerea în Instrucțiunea privind achiziționarea anuală a energiei electrice a criteriului tehnic, iar mai apoi a compartimentului „oferta tehnică” privind lipsa datoriilor istorice la combustibil, companiile de pe malul drept al Nistrului organizatoare ale achizițiilor au acceptat la concurs CTE Moldovenească, care a prezentat dovada lipsei datoriilor, făcută de către SRL „Tiraspoltransgaz”.
 6. Tarifele la gazele naturale livrate consumatorilor de pe malul stâng al râului Nistru de către SRL „Tiraspoltransgaz” sunt mai mici decât prețul de import al combustibilului gazos de către SA „Moldovagaz” de la SAP „Gazprom”.
 7. Contractul actual de livrare a gazelor naturale în Republica Moldova, încheiat între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom” la 29 decembrie 2006, prevede posibilitatea transferării datoriilor la gazele naturale în contul SRL „Tiraspoltransgaz”, în cazul în care aceasta din urmă va acumula datorii la combustibilul gazos.
În ciuda faptului că datoria acumulată până la momentul actual de către SRL „Tiraspoltransgaz” constituie circa 7 mlrd. dolari SUA, până în prezent nu a fost încheiat acordul de separare a datoriilor acestei companii, în conformitate cu dispozițiile contractuale.
 8. În cadrul negocierilor tripartite dintre Uniunea Europeană, Ucraina și Federația Rusă cu privire la continuarea tranzitului gazelor naturale prin Ucraina după 31 decembrie 2019, de poziția oficială a Republicii Moldova nu depinde aproape nimic. În această situație Republica Moldova este victima intereselor geopolitice ale țărilor terțe.
 9. Sistarea livrării gazelor naturale dinspre estul țării pune în pericol fiabilitatea alimentării cu energie electrică a consumatorilor din Republica Moldova, deoarece va fi afectată furnizarea gazelor naturale către CTE Moldovenească, care livrează peste 2/3 din energia electrică consumată pe malul drept al râului Nistru.
 10. Livrarea gazelor naturale dinspre vestul țării prin gazoductul Iași-Ungheni sau dinspre sudul țării prin gazoductul transbalcanic în regim de revers sau dinspre nordul țării, din depozitul de stocare subteran de la Bogorodceni, oferă părții moldovenești o poziție foarte puternică de negociere în ceea ce privește reglementarea datoriilor la combustibilul gazos acumulate de către SRL „Tiraspoltransgaz”, în contextul în care sistemul de transport gaze naturale de pe partea dreaptă a râului Nistru poate fi singura cale de alimentare cu gaze a consumatorilor de pe malul stâng al Nistrului.
 11. Valorificarea potențialului de eficientizare energetică a sectoarelor economiei naționale ar permite reducerea dependenței energetice externe a Republicii Moldova, însă implementarea proiectelor de eficiență energetică întâmpină dificultăți, inclusiv din cauza complexității măsurilor și implicarea unui număr mare de subproiecte mici, care rezultă într-o puternică inerție în cuantificarea rezultatelor.
 12. Valorificarea surselor de energie regenerabilă în conformitate cu cotele maxime de capacitate în domeniul energiei electrice, aprobate de către Guvern ca traiectorie de dezvoltare până în anul 2020, ar contribui la reducerea dependenței energetice a Republicii Moldova, însă în Planul de acțiuni al Guvernului nu este prevăzută nicio licitație pentru oferirea statutului de producător eligibil până în iunie 2020.

RECOMANDĂRI

1. Este necesară aprobarea Instrucțiunilor pentru achiziționarea energiei electrice cu caracter obligatoriu de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică.

Actualmente Instrucțiunea privind achiziționarea anuală a energiei electrice este aprobată prin ordinul Ministerului Economiei și Infrastructurii și poartă un caracter de recomandare, iar în conformitate cu art. 21 alin. (2) lit. a) și lit. b) din Legea nr. 174/2017 cu privire la energetică, organele centrale de specialitate nu au dreptul să intervină în activitatea întreprinderilor energetice și să se implice în relațiile contractuale dintre întreprinderile energetice și utilizatorii de sistem.

2. Întrucât, în conformitate cu art. 30 alin. (6) și art. 42 alin. (3) din Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică, operatorul sistemului de transport și respectiv operatorii sistemelor de distribuție achiziționează energie electrică necesară pentru a acoperi consumul tehnologic și pierderile din rețelele lor, pentru punerea în aplicare a principiului eficienței maxime la cheltuieli minime de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică la aprobarea tarifelor reglementate pentru serviciile de transport și distribuție a energiei electrice, Agenția ar trebui să monitorizeze procedura de achiziționare lansată de către operatorii de sistem.

În mod similar, în conformitate cu art. 68 alin. (8) din Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică, furnizorul serviciului universal și furnizorul de ultimă opțiune procură energie electrică la cel mai mic preț posibil. Având în vedere că la momentul actual practic toți consumatorii finali achiziționează energie electrică de la doi furnizori de ultimă opțiune, care îndeplinesc concomitent și sarcina de furnizori ai serviciului universal (numai 250 de consumatori au făcut uz de dreptul de eligibilitate), Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică ar trebui să monitorizeze și procedura de achiziționare lansată de către furnizorii serviciului universal.

3. Având în vedere că rezultatele tranzacțiilor de vânzare-cumpărare a energiei electrice pe piețele angro, inclusiv prețul de închidere a pieței, reprezintă informații de interes public, fiind publicate rapoarte de sinteză și materiale analitice de către operatorii pieței, cu scopul asigurării de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a transparenței prețurilor pe piețele angro, astfel precum este prevăzut în art. 12 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 174/2017 cu privire la energetică, ar trebui să fie întreprinse acțiuni pentru publicarea informațiilor privind prețul de achiziție a energiei electrice de către operatori pe piața angro.

La momentul actual numai furnizorul privat (ÎCS „Gas Natural Fenosa Furnizare Energie” SRL) și operatorul sistemului de distribuție privat (ÎCS „RED Union Fenosa” SA) au publicat prețurile de achiziționare a energiei electrice pentru toți cei trei ani de utilizare a Instrucțiunii.

Companiile de stat, precum operatorul de transport și de sistem (ÎS „Moldelectrica”), operatorul sistemului de distribuție (SA „RED-Nord”) și furnizorul serviciului universal (SA „Furnizarea Energiei Electrice Nord”) au publicat prețurile de achiziție a energiei electrice numai pentru exercițiul din anul 2019 și doar ca rezultat al solicitării oficiale a

- acestor informații. Pentru primii doi ani de aplicare a Instrucțiunii operatorii au anunțat doar compania câștigătoare.
4. Până la lansarea bursei de energie electrică în Republica Moldova și dezvoltarea sistemului informatic propriu necesar pentru buna funcționare a pieței pe parcursul zilei și a pieței pentru ziua următoare, operatorii ar putea utiliza pentru identificarea ofertelor pe piața contractelor bilaterale sistemul electronic online de achiziții MTender, complet funcțional din anul 2018.
Activitățile menționate mai sus de utilizare a Instrucțiunilor cu caracter obligatoriu privind achiziționarea anuală a energiei electrice, precum și utilizarea sistemului MTender urmează a fi măsuri provizorii, premergătoare lansării bursei de energie în Republica Moldova și cuplarea în perspectivă cu piața energiei electrice din Ucraina.
 5. Având în vedere că sistemele electroenergetice ale Republicii Moldova și Ucrainei sunt puternic interconectate între ele și luând în considerare calitatea de parte contractantă la Tratatul de instituire a Comunității Energetice a ambelor țări și state asociate cu Uniunea Europeană, armonizarea regulilor de funcționare a pieței de energie electrică în conformitate cu acquis-ul comunitar și ulterioara cuplare a piețelor într-o perspectivă de câțiva ani ar trebui să reprezinte o prioritate a autorităților moldovene.
 6. În contextul în care actualmente se poartă negocieri cu privire la furnizarea gazelor naturale în țările Uniunii Europene, tranzitul din Federația Rusă prin Ucraina începând cu 01 ianuarie 2020, termen-limită care coincide și cu derogarea acordată de către Consiliul Ministerial al Comunității Energetice pentru separarea operatorului de transport și de sistem în domeniul gazelor naturale, indiferent dacă în următorii trei ani ruta de aprovizionare cu gaze va fi cea de până acum sau vor fi puse în aplicare scenariile de situații excepționale, este necesară includerea pe agenda negocierilor a subiectului privind separarea și reglementarea datoriei istorice la gazele naturale acumulate de către compania SRL „Tiraspoltransgaz”.
 7. Elaborarea și aprobarea Planului național pentru creșterea numărului de clădiri al căror consum de energie este aproape egal cu zero, acțiune prevăzută în art. 5 lit. c) coroborat cu art. 7 lit. c) din Legea nr. 128/2014 privind performanța energetică a clădirilor, dar care nu a fost inclusă în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2019–2020.
 8. Avansarea în implementarea Proiectului „Eficiență energetică și izolarea termică a clădirilor publice și a blocurilor locative din municipiul Chișinău” finanțat prin intermediul Băncii Europene de Investiții, Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Fondului Parteneriatului Europei de Est pentru Eficiență Energetică și Mediu, cu un buget de 25 mil. Euro.
Operaționalizarea schemei de obligații în domeniul eficienței energetice și lansarea prin intermediul Agenției pentru Eficiență Energetică a unor apeluri de propuneri de proiecte destinate aplicanților din sectoarele public și privat.
 9. Avansarea în implementarea politicii statului în domeniul energiei din surse regenerabile prin organizarea de către Guvern a licitațiilor pentru capacitățile de generare a energiei electrice, în conformitate cu cotele de capacitate stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 689/2018.
Dezvoltarea conceptului de autonomie energetică locală ca o continuitate a acțiunii prioritare de facilitare a creării centrelor regionale ecoenergetice în scopul ridicării gradului de autonomie energetică la nivel local prin utilizarea resurselor energetice regenerabile, prevăzută în Proiectul legii pentru aprobarea Strategiei naționale de

dezvoltare „Moldova 2030”, inclusiv prin dezvoltarea unui plan de acțiuni și lansarea unor linii de finanțare dedicate.

10. Avansarea în implementarea proiectelor mari de infrastructură energetică de interes național, precum gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău și linia electrică aeriană Vulcănești-Chișinău, cu stația back-to-back la Vulcănești necesară pentru conectarea asincronă la sistemul ENTSO-E, proiecte care pe termen mediu și lung ar asigura diversificarea surselor și rutelor tradiționale de import al energiei și ar contribui astfel la consolidarea energetică a Republicii Moldova.

REFERINȚE

- [1] Annual implementation report, Energy Community Secretariat, 1 September 2016, pag. 102, 105, https://www.energy-community.org/dam/jcr:d486761d-7d19-4ac6-b55f-2cf838f689bd/EnC_IR2016.pdf;
- [2] Rapoartele anuale privind activitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în anii 2009–2018, <http://www.anre.md/raport-de-activitate-3-10>, <http://old.anre.md/ro/reports/8>;
- [3] SA „Furnizarea Energiei Electrice Nord”, <http://fee-nord.md/contacte/>;
- [4] ÎCS „RED Union Fenosa” SA, Raport de responsabilitate corporativă în anul 2014, pag. 20, <http://www.gasnaturalfenosa.md/sites/default/files/ro/RSC/imgs/RaportRSC2014.pdf>;
- [5] Rapoartele anuale privind activitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în anii 2016–2018, <http://www.anre.md/raport-de-activitate-3-10>;
- [6] Государственная Служба Статистики Приднестровской Молдавской Республики, Использование топливно-энергетических ресурсов за 2017 и 2018 год, <http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/toplivno-energeticheskie-resursy.html>;
- [7] Государственная Служба Статистики Приднестровской Молдавской Республики, Статистический ежегодник 2018, <http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/ezhegodnik-gosudarstvennoj-sluzhby-statistiki.html>;
- [8] Union for the Co-ordination of Transmission of Electricity, Feasibility Study: Synchronous Interconnection of the IPS/UPS with the UCTE, Summary of Investigations and Conclusions, November 2008, Напечатано с сайта ОАО „СО ЕЭС” www.so-ups.ru; https://so-ups.ru/fileadmin/files/company/international/ucte-ees/Summary_of_Investigations_and_Conclusions.pdf;
- [9] Enciclopedia liberă Wikipedia, Synchronous grid of Continental Europe, https://en.wikipedia.org/wiki/Synchronous_grid_of_Continental_Europe;
- [10] ÎS „Moldelectrica, Rețelele interstatale, http://www.moldelectrica.md/ro/activity/interstate_power_lines;

- [11] Iurii Cazacu, ÎS „Moldelectrica”, Sistemul electroenergetic al Republicii Moldova: situația actuală, dezvoltarea rețelei de transport și integrarea resurselor regenerabile, <http://www.ie.asm.md/assets/images/img/pdf/A-48.pdf>;
- [12] ÎS „Moldelectrica”, Plan de Dezvoltare a Rețelelor Electrice de Transport în perioada 2018–2027, pag. 3, <http://www.moldelectrica.md/files/docs/TYNDP.pdf>;
- [13] Sandu Ghidirim, Moldova Country Office World Bank Group, Moldova Electric Power Market Options Sector Study, http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/devmeetings/2015/4june/Moldova_Electric_Power_Market_Options_Study.pptx;
- [14] State Foreign Trade Company „Ukrinterenergo”, Map of the integrated power system of Ukraine, https://uie.kiev.ua/wp-content/uploads/2018/08/map_OES.jpg;
- [15] ГУП „ГК Днестрэнерго”, Годовой отчет Днестрэнерго о работе энергокомплекса Приднестровской Молдавской Республики в 2006 году, https://ilogik.com/lmg/Upload/ProjectBig/image/DnestrEnergo_Annual_Report_2006_.pdf;
- [16] Центр Стратегических Исследований и Реформ (CISR), Издержки приднестровского конфликта и выгоды от его урегулирования, Кишинев 2009, pag. 12, <http://www.cisr-md.org/pdf/Report%20RUS%20Master%20Final%20vGS.pdf>;
- [17] АО „Экономическое обозрение „Логос-пресс”, № 20 (1234) 01 Июня 2018, „Молдовагаз” отчитался, http://logos.press.md/1234_08_2/;
- [18] Planul de acțiuni pentru situații excepționale pe piața gazelor naturale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 207/2019, pag. 5, 37, 38, 42, 43, http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113991&lang=ro;
- [19] Naftogaz Trading Europe AG, Annual report for 2018, pag. 78–79, <http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Annual-Report-2018-engl.pdf>;
- [20] ÎS „Vestmoldtransgaz”, Planul de Dezvoltare a Rețelelor de Transport al Gazelor Naturale 2017–2026, pag. 18, <https://www.vmtg.md/images/doc/PLAN-DE-DEZVOLTARE.pdf>;
- [21] Enciclopedia liberă Wikipedia, Единая система газоснабжения, https://ru.wikipedia.org/wiki/Единая_система_газоснабжения;
- [22] Natalia Timofte, Institutul de Energetică al Academiei de Științe a Moldovei, Interconectarea sistemelor de transport a gazelor naturale din R. Moldova și România: provocări și perspective, pag. 4, 5, https://ince.md/uploads/files/1475585131_moldova_romania.pdf;
- [23] Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 958/2007, http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=78011&lang=ro;
- [24] ИА „Агентство промышленной политики”, Москва-Киев-Брюссель-Стокгольм-транзит, Газотранспортная система Украины – основные потоки, <https://www.minprom.ua/digest/167365.html>;
- [25] SRL „Moldovatransgaz”, Schema conductelor de gaz din Republica Moldova, <https://www.moldovatransgaz.md/ro/activities/transmission/map>;
- [26] Programul de gazificare a Republicii Moldova până în anul 2005, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1492/2001, http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=43726&lang=ro;
- [27] Ion Preașca, Institutul de Politici Publice, Impactul conflictului de pe Nistru asupra securității energetice a Republicii Moldova, http://www.ipp.md/old/public/files/Proiecte/blacksee/rom/_Preasca_-_ro.pdf;

- [28] Banca Națională a Moldovei, Anuarul statistic: Conturile internaționale ale Republicii Moldova și Balanța de plăți a Republicii Moldova pentru anii 2000–2018, [http://bnm.md/ro/search?partitions \[0\] =674&post_types \[674\] \[0\] =923](http://bnm.md/ro/search?partitions [0] =674&post_types [674] [0] =923);
- [29] Rapoartele anuale privind activitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în anii 2015–2018, <http://www.anre.md/raport-de-activitate-3-10>;
- [30] Biroul Național de Statistică, Balanța energetică a Republicii Moldova pentru anii 2007–2017, <http://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2197>;
- [31] Biroul Național de Statistică, Anuarul statistic al Republicii Moldova pentru anul 2001, <http://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2193>;
- [32] Hotărârea Curții de Conturi nr. 29/2000 privind rezultatele controlului asupra activității economico-financiare a Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în perioada anului 1997–9 luni ale anului 1999, http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=16892&lang=ro;
- [33] Raport privind activitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în anul 2018, <http://www.anre.md/storage/upload/administration/reports/151/Raport%20anual%20de%20activitate%20%20%20ANRE%202018.pdf>;
- [34] Banca Națională a Moldovei, Anuarul statistic: Conturile internaționale ale Republicii Moldova și Balanța de plăți a Republicii Moldova pentru anii 2009–2016, [http://bnm.md/ro/search?partitions \[0\] =674&post_types \[674\] \[0\] =923](http://bnm.md/ro/search?partitions [0] =674&post_types [674] [0] =923);
- [35] Raport privind activitatea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în anul 2018, <http://www.anre.md/storage/upload/administration/reports/151/Raport%20anual%20de%20activitate%20%20%20ANRE%202018.pdf>;
- [36] Hotărârile Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică privind tarifele și prețurile reglementate la gazele naturale, aprobate în perioada 2008–2016, <http://www.legis.md/>;
- [37] Actele de aprobare a tarifelor la gazele naturale pentru consumatorii de pe malul stâng al râului Nistru în perioada 2008–2017, <http://zakon-pmr.com/>, <https://ulpmr.ru/>;
- [38] Academician Gheorghe Duca, Președinte al Academiei de Științe, Academician Vitalii Postolati, Șef de laborator la Institutul de Energetică, Notă informativă privind dezvoltarea interconexiunilor sistemului electroenergetic al Republicii Moldova, <http://www.asm.md/administrator/fisiere/cadru/f270.pdf>.